

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління і бізнесу
ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – другий (магістр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: «Організація і методика обліку та аудиту дебіторської заборгованості (на прикладі ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»)»

ШИФР КРМ.ОтаА.1.616-03.1.2

Здобувача: _____ **Череваня С.В.**

Керівник: _____ **проф. Мельник Ю.М.**

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "5" грудня 2024 р., протокол № 7.

Завідувач кафедри обліку та аудиту _____ **Валерій НЕМЧЕНКО**

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління
і бізнесу ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – другий (магістр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри обліку та аудиту

« ____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Череваня Сергія Васильовича

1. Тема роботи: **«Організація і методика обліку та аудиту дебіторської заборгованості (на прикладі ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»)»**

Затверджена наказом ОНТУ від 26 жовтня 2023 р. наказ № 616-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи **5 грудня 2024 р.**

3. Вихідні дані до роботи: **Звітні дані про діяльність підприємства за два роки.**

4. Перелік питань, які потрібно розробити: **Теоретичні основи обліку та аудиту об'єкту дослідження. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства та аналіз об'єкту дослідження за два роки. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку та аудиту об'єкту дослідження на ньому. Висновки та пропозиції.**

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) **таблиць – 37, рисунків – 3.**

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **14 серпня 2024 р.**

Керівник роботи _____ Мельник Ю.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Черевань С.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	14.08.24 - 15.09.24	
2. <i>Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства</i>	16.09.24 - 24.10.24	
3. <i>Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку та аудиту за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	25.10.24- 26.11.24	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	27.11.24 - 5.12.24	

Здобувач вищої освіти _____ Черевань С.В.

Керівник роботи _____ Мельник Ю.М.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач вищої освіти Черевань С.В. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Організація і методика обліку та аудиту дебіторської заборгованості (на прикладі ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»)»

Метою даної кваліфікаційної роботи є розкриття питань, пов'язаних з бухгалтерським обліком дебіторської заборгованості, пошуком шляхів його удосконалення, згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» і національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, а також аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів.

Перший розділ присвячений сутності, значенню та законодавчій базі дебіторської заборгованості підприємства.

У другому розділі наведена організація і методика фінансово-економічного аналізу та здійснений аналіз дебіторської заборгованості у ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ».

У третьому розділі роботи охарактеризовано організацію бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, а також показано стан бухгалтерського фінансового та податкового обліку дебіторської заборгованості.

У кінці кваліфікаційної роботи сформульовані висновки та надано пропозиції з удосконалення обліку дебіторської заборгованості на підприємстві.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	– 97с.
таблиць	– 37
рисуноків	– 3

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	5
1. СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI	
1.1. Сутність та завдання обліку дебіторської заборгованості	9
1.2. Методологія бухгалтерського і фінансового обліку дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами	16
2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»	
2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства	38
2.2. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства	39
3. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI НА ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»	
3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві	71
3.2. Організація на підприємстві обліку дебіторської заборгованості	75
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Опанування знаннями бухгалтерського обліку, контролю і аналізу господарської діяльності з метою виявлення слабких місць у роботі підприємств і знаходження шляхів подальшого покращення їх роботи є головною метою керівника підприємства, бухгалтера, економіста, менеджера.

В умовах ринкової економіки бухгалтерський облік є особливо важливою функцією ефективного управління виробничими і комерційними структурами, знаряддям контролю за раціональним і економічним використанням ресурсів з метою досягнення комерційного успіху і виконання фінансових обов'язків перед державою.

Виникненню нових підходів до бухгалтерського обліку на державних, приватних, спільних підприємствах, у міжнародних об'єднаннях сприяє ринкова економіка.

Чітка побудова бухгалтерського обліку підвищує роль його як основного засобу за додержанням режиму економії і комерційного успіху в усіх підприємствах. В умовах приведення національної економічної системи у відповідність з вимогами ринкової економіки і міжнародними стандартами виникає багато проблем, які потребують обґрунтованого розгляду й розв'язання. Однією з таких проблем є удосконалення розрахунків між контрагентами. Від успішного розв'язання цієї проблеми значною мірою залежить ефективність функціонування економіки в цілому і кожного окремого підприємства.

В Україні процес створення нормальних умов для проходження господарських розрахунків стримується недосконалим законодавством і прорахунками в його практичному застосуванні. Так, вітчизняний виробник, який у відповідності з договором відвантажив товар споживачам, не має жодних гарантій на своєчасне одержання грошей через невизначений правовий статус боргів. Через це з обороту виводяться величезні грошові масиви, що породжує дефіцит грошей, який паралізує діяльність підприємства.

Можна сказати, що в значній мірі, причиною економічної кризи в нашій країні являється криза платежів, яка проявляється у тому, що підприємства не

здійснюють платежі одне одному за товари, роботи і послуги. Цей процес супроводжується ростом дебіторсько-кредиторської заборгованості при розрахунках між суб'єктами підприємницької діяльності.

У країнах з розвинутою ринковою економікою підприємства (виробники) не залежать від своєчасного перерахування грошей покупцями їх продукції. Вони мають змогу безперешкодно перетворювати грошові вимоги на гроші, під заставу грошових вимог (векселів) одержувати кредит, здійснювати їх дисконт. До того ж, вони можуть шляхом проведення факторингових операцій відразу після відвантаження товарів покупцям продати комерційним банкам чи спеціальним конторам борги останніх, передоручивши їм ще й ведення своїх рахунків. Для таких посередницьких функцій й виникли спеціальні установи - комерційні банки.

Актуальність теми дослідження визначається важливістю удосконалення організації розрахунків, зокрема безготівкових, у розв'язанні глобальних економічних проблем України, і необхідністю трансформації бухгалтерського обліку розрахунків відповідно до економічних відносин ринкового спрямування.

Саме ефективна організація розрахунків повинна активно сприяти зміцненню договірної дисципліни; підвищенню відповідальності підприємств за своєчасне і в повному обсязі здійснення платежів за всіма зобов'язаннями; прискоренню обороту оборотних коштів; зменшенню видатків обігу; ефективному використанню тимчасово вільних коштів та ін.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних і дослідження методологічних положень з обліку дебіторської заборгованості, а також розробка практичних рекомендацій по удосконаленню організації обліку дебіторської заборгованості.

Для реалізації поставленої мети в даному питанні необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність дебіторської заборгованості;
- вивчити вимоги до проведення дебіторської заборгованості;
- проаналізувати стан проведення дебіторської заборгованості на підприємстві згідно до вимог чинного законодавства;
- провести аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві;

- визначити шляхи вдосконалення дебіторської заборгованості на підприємстві.

Об'єкт дослідження - теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми вдосконалення розрахунків з дебіторами на ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ».

Предмет дослідження - методики оцінювання, обліку та аналізу дебіторської заборгованості.

Також, значне місце в роботі буде посідати вивчення механізмів управління дебіторською заборгованістю. Адже ж, саме від ефективності управління розрахунками на підприємстві в більшості і залежить його фінансовий стан.

Важливість управління дебіторською заборгованістю цілком зрозуміла. Дебіторська політика підприємства повинна бути побудована таким чином, щоб не допустити випадків несплати заборгованостями покупцями з одного боку, а з іншого - залучити нових покупців. Залучення нових покупців можливе шляхом впровадження знижок, збільшення строків сплати тощо. Будь-яке підприємство залежить від своїх дебіторів. Вони в значній мірі впливають на результати господарської діяльності підприємства.

В роботі використовувались наступні методи: аналіз, синтез, огляд діючого законодавства, фінансово-економічні методи, аналіз даних офіційної статистичної, бухгалтерської та податкової звітності.

Проблемні аспекти обліку дебіторської заборгованості розглянули у своїх працях такі вітчизняні вчені, як Ф. Бутинець, Н. Дорош, Л. Кулаковська, В. Савченко, П. Сук та інші.

Робота виконана на практичному рівні, зокрема розглянуто практичні аспекти обліку дебіторської заборгованості ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ».

Основні теоретичні та практичні результати дослідження доповідалися, отримали позитивну оцінку та були апробовані на науковому колоквиумі «Дослідження найбільш важливих проблем і напрямів: розвитку харчової промисловості та її підгалузей, експортного потенціалу, розвитку зовнішньої торгівлі АПК Укра-

їни та її результативності»; облік, аналіз і аудит як сучасні інструменти управління діяльністю суб'єктів національної економіки» в рамках дослідження наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри обліку та аудиту ОНТУ.

1. СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1 Сутність та завдання обліку дебіторської заборгованості

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату одразу, тобто відбувається кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості.

Методологію обліку, основні поняття та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначає П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

Згідно з П(С)БО 10 дебітори - це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їхніх еквівалентів або інших активів. Відповідно дебіторська заборгованість - це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [8].

Згідно П(С)БО 10 «дебіторська заборгованість» визначається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена.

Завдання обліку дебіторської заборгованості:

- установлення реальності дебіторської заборгованості та простроченої заборгованості (за якою минув строк позовної давності);
- перевірка правильності списання заборгованості, строк позовної давності якої минув;
- перевірка достовірності відображення в обліку дебіторської заборгованості залежно від прийнятого методу визначення реалізації;
- перевірка правильності та обґрунтованості списання заборгованості;

- дослідження правильності оформлення і відображення в обліку заборгованості за виданими авансами, пред'явленими претензіями [4].

При організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості необхідно використовувати наступні нормативні документи, що діють в Україні:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №996-XIV від 16.07.99 р.із змінами, внесеними згідно із Законами від 05.10.2017, ВВР, 2017, N 44, ст.397 № 2164-VIII. Цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні [3];

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №10 «Заборгованість», затверджений Наказом Міністерства фінансів України №237 від 08.10.1999р.із змінами і доповненнями, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013№ 627 [8];

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №11 «Зобов'язання», затверджений Наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000р.іі змінами і доповненнями, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 08.02.2014 № 48;

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №13 «Фінансові інструменти», затверджений Наказом Міністерства фінансів України №559 від 30.11.2001р.із змінами і доповненнями, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 627; [7]

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №14 «Оренда», затверджений Наказом Міністерства фінансів України №181 від 28.07.2000р.із змінами і доповненнями, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 627;

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №17 «Податок на прибуток», затверджений Наказом Міністерства фінансів України №353 від

28.12.2000р.із змінами і доповненнями, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 627;

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №21 «Вплив змін валютних курсів», затверджений Наказом Міністерства фінансів України №193 від 10.08.2000р.із змінами і доповненнями, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 14.07.2014 № 754.

Також інші правові документи та законодавства України.

Ці документи поширюються на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з законодавством.

Існує велике розмаїття поглядів науковців на проблему визначення поняття «дебіторська заборгованість».

Так, автори фінансового словника Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Партин Г.О. [36] дають визначення заборгованості як суми фінансових зобов'язань чи грошового боргу, які підлягають погашенню. Майже ідентичним є поняття заборгованості в економічному словнику, а саме як суми невиконаного зобов'язання, несплаченого боргу.

Деякі автори виділяють окремо такі категорії, як зобов'язання і борг. Борг – це грошова сума, взята в позичку на певний термін і на певних умовах [43]. Поняття боргу є вужчим, ніж поняття зобов'язання. Так, зобов'язання у бухгалтерському обліку визначаються як оформлені договором цивільно-правові відносини, в силу яких одна сторона зобов'язана здійснити на користь іншої сторони певні дії або утриматись від певних дій, та як сума коштів, яка повинна бути сплачена на певну дату в майбутньому, або існуючі (завдяки минулим операціям чи подіям) зобов'язання підприємства щодо передачі певних активів чи надання послуг іншому підприємству у майбутньому. Зобов'язання існує тільки тоді, коли йому

відповідає нормативно-правовий документ. Тобто, зобов'язання - це виконання певних дій або, навпаки, утримання від дій.

Слід зазначити, що Білик М.Д. також розрізняє поняття «зобов'язання» і «борг», але разом з тим дає визначення боргу як зобов'язання особи перед іншою особою, що є не досить коректним.

Категорія «зобов'язання» тісно пов'язана з категоріями «розрахунки» і «заборгованість». При визначенні терміну «розрахунки» виникають дискусії, які можна виділити в три основні позиції. Відповідно до першої з них, розрахунки - це система взаємовідносин. Прихильники другої позиції вважають розрахунки безпосередньо взаємовідносинами (без використання слова «система»). Третя група вчених лише пояснює економічну сутність розрахунків без наведення їх визначення.

Слід зазначити, що закордонні та вітчизняні вчені визначають термін «дебіторська заборгованість» по різному. Тлумачення даного поняття різними науковцями зазначено нижче:

- Голов С.Ф. Дебіторська заборгованість - фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.

- Стоун Д., Хітчинг К. Дебіторська заборгованість - це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними.

- Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Дебіторська заборгованість (англ. Accountsreceivable (A/R)) - сума боргів, що предназначається підприємству, фірмі, компанії зі сторони інших підприємств, фірм, компаній, а також громадянам, які є боржниками даного підприємства, дебіторами.

- Лищенко О.Г. Дебіторська заборгованість - це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства.

- Момот Т. Дебіторська заборгованість - безвідсоткова позика контрагентам.

- Крайник О.П., Клепікова З.В. Дебіторська заборгованість - форма відстрочки платежу - відкритий кредит, угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них.

- Белозерцев В. Дебіторська заборгованість - грошове вираження результату вимушеної або заздальгідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами, була у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив.

- Кірейцев Г.Г. Дебіторська заборгованість - це складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг.

Цікавий підхід до тлумачення дебіторської заборгованості у закордонних авторів. Так, *accounts receivable* (дебіторська заборгованість, обсяг продажу або дебітори) поряд із дебіторською заборгованістю має такі варіанти перекладу: рахунки до отримання, рахунки дебіторів, дебітор за розрахунками. Зокрема, як зазначають Стоун Д. та Хітчинг К.: дебіторська заборгованість має назву «рахунки до отримання», а дебітори - це особи, які винні гроші за товари і послуги, вже одержані, але не оплачені ними [63].

Професори Гарвардського університету Боді З. і Мертон Р. К. визначають дебіторську заборгованість як «рахунки до отримання», зазначаючи, що це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству).

Західні економісти часто приймають поняття «кредитна політика» та «політика управління дебіторською заборгованістю» як цілісну категорію. Так наприклад, Бланк І.А. взагалі розглядає дебіторську заборгованість як кількісний результат, що виникає у результаті реалізації кредитної політики

підприємства, а Барт Е., у своїй книжці «Кредитний менеджмент» взагалі використовує поняття «дебіторська заборгованість», суто як термін обліку.

Стосовно сучасних вітчизняних вчених, то Дубровська Є.В. визначає дебіторську заборгованість як неоплачені юридичними та фізичними особами товари (роботи, послуги) та/або вилучені кошти з кругообігу підприємства, що мають документальне підтвердження, яке надає право на отримання боргу у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Деякі українські вчені розглядають дебіторську заборгованість як кошти, вилучені у підприємства, або на певний термін знаходяться в інших осіб. Ми вважаємо таку дефініцію не досить коректною, оскільки вона потребує уточнення. Так, кошти, що вилучені у підприємства, не завжди перетворюються у дебіторську заборгованість.

Крайник О.П., Клепнікова З.В. визначають дебіторську заборгованість як форму відкритого кредиту. Поняття «кредит» тісно пов'язане з поняттям дебіторської заборгованості, але ототожнювати їх не слід. Товарний (комерційний) кредит варто розглядати як передумову виникнення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

На думку юристів-науковців, більш коректно для характеристики дебіторської заборгованості використовувати термін «майнові вимоги», тобто дебіторська заборгованість - включені до складу майна підприємства його майнові вимоги до інших осіб, що є його боржниками в правовідносинах, які виникають за різних обставин.

З юридичного погляду дебіторська заборгованість розглядається як капітал підприємства-кредитора, але не завжди його власний капітал. Лише тоді, коли під час обігу кошти повертаються у володіння підприємства-кредитора, вони або включаються в його власний капітал, або використовуються на погашення кредиторської заборгованості даного підприємства перед своїми кредиторами. Тому дебіторська заборгованість як

частина майна підприємства-кредитора відноситься до її активів, які пов'язані з юридичними правами, в тому числі правом на володіння, і в залежності від джерела виникнення є власним капіталом або залученими коштами інших осіб [27].

На підставі комплексного підходу з урахуванням економічного та юридичного аспектів в науковій праці Берези С.Л. уточнено поняття «дебіторська заборгованість» - це сума боргів юридичних і фізичних осіб перед підприємством.

З урахуванням того, що у МСФЗ акцент робиться на контролі за виконанням договірних зобов'язань в своїй статті Матицина Н. пропонує таке тлумачення категорії дебіторська заборгованість - розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку оплати їх.

В науковій праці Сурніної К.С. визначено, що дебіторська заборгованість - це частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів. Тому найбільш точна її дефініція наступна: «Дебіторська заборгованість - це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів».

Наведене визначення дає уявлення про економічну природу дебіторської заборгованості і визначає її місце в бухгалтерському обліку.

Отже, як ми бачимо, всі автори розглядають одну і ту саму проблему під різним кутом. Систематизувавши усі розглянуті визначення поняття «дебіторська заборгованість» різними авторами, ми виділили основні риси, переваги та недоліки.

1.2. Методологія бухгалтерського та фінансового обліку дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами

Сутність та класифікація дебіторської заборгованості

Варто зауважити, що не існує окремого міжнародного стандарту, який регламентує питання відображення в обліку дебіторської заборгованості. Облік дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 32 «Фінансові інструменти: подання» та Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», тобто дебіторська заборгованість відноситься у міжнародній практиці до фінансових активів. При цьому у названих міжнародних стандартах не дається чіткого визначення поняття дебіторської заборгованості. В п.9 МСБО 39 зазначено: "позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи із фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку". Таке тлумачення поняття дебіторська заборгованість є ширшим порівняно з тлумаченнями, наведеними у національних стандартах [28].

Більшість науковців і практиків визначають дебіторську заборгованість як борги. Наприклад, Ф.Ф. Бутинець трактує поняття дебіторської заборгованості як суму заборгованостей підприємств на певну дату[28].

Серед зарубіжних авторів дебіторська заборгованість трактується як така, яка виникає в процесі реалізації товарів, робіт, послуг. Наприклад, Є. Бріхгем визначає дебіторську заборгованість як суми, очікувані до надходження від клієнтів за вже продані товари.

Облік дебіторської заборгованості, крім з'ясування сутності, потребує також здійснення її класифікації. Серед науковців щодо цього немає єдиного погляду. Слід наголосити, що за наявності різних ознак класифікацій дебіторської заборгованості групування її найчастіше здійснюється за однією певною ознакою в межах рахунків відповідно до єдиного Плану рахунків.

МСБО 1 «Подання фінансових звітів» виділяє у Балансі торговельну та іншу дебіторську заборгованість.

- Торговельна (операційна) дебіторська заборгованість виникає в процесі звичайної операційної діяльності компанії за умови продажу товарів чи надання послуг в кредит.

- Особлива (неопераційна) дебіторська заборгованість виникає від операцій, не пов'язаних з операційною діяльністю підприємства. До неї відносяться позики та аванси, видані працівникам або філіям компанії, депозити для покриття потенційних збитків, депозити, як гарантія платежу, дивіденді відсотки до отримання тощо [28].

З метою складання фінансової звітності дебіторська заборгованість класифікується за такими ознаками:

- зв'язок із нормальним операційним циклом;
- терміном погашення;
- об'єктами, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів;
- своєчасністю оплати боржником дебіторської заборгованості.

Залежно від терміну погашення дебіторську заборгованість у балансі поділяють на довгострокову і короткострокову:

- довгострокова дебіторська заборгованість: довгострокова дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги; довгострокові векселі одержані; інша довгострокова заборгованість;

- короткострокова дебіторська заборгованість: короткострокова дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги; короткострокові векселі одержані; інша короткострокова дебіторська заборгованість.

Така класифікація статей дебіторської заборгованості в балансі враховує рівень ліквідності статей, корисніша для користувачів фінансової звітності щодо оцінки фінансового стану підприємства, надає повнішу інформацію про рівень дебіторської заборгованості й можливість перетворення фінансових зобов'язань у гроші. Важливого значення набуває поділ заборгованості за термінами. У реєстрах обліку відображення

очікуваного й реального термінів погашення заборгованості немає. Доцільніше було б за реальним строком погашення поділити дебіторську заборгованість на термінову, прострочену і відстрочену, що в обліку знаходить відображення на відповідних аналітичних рахунках, де контролюється виконання договорів. Під час визначення сумнівності заборгованості для обліку важливим є поділ заборгованості за забезпеченістю (гарантія, застава, порука, вексель). Також слід окремо виділяти заборгованість забезпечену і незабезпечену.

Таблиця 1.1- Класифікація дебіторської заборгованості

Класифікаційна ознака	Види дебіторської заборгованості
1) за способом виникнення	а) товарна; б) інша.
2) за терміном погашення	а) короткострокова; б) довгострокова.
а) очікуваний термін погашення	
б) реальний термін погашення	а) термінова; б) прострочена; в) відстрочена.
3) за забезпеченістю	а) забезпечена; б) незабезпечена.
Класифікаційна ознака	Види дебіторської заборгованості
4) за контрагентами	а) вітчизняних дебіторів; б) іноземних дебіторів.
5) за формою погашення	а) монетарна; б) немонетарна.

Така класифікація розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості й дасть змогу глибше провести фінансовий аналіз.

Для накопичення інформації про дебіторську заборгованість та відображення операцій по ній у Плані рахунків передбачені рахунки класу 1 “Необоротні активи” та класу 3 “Кошти, розрахункові та інші активи”. Ці рахунки об’єднуються у відповідні статті, які відображаються у Балансі. Крім того, для обліку дебіторської заборгованості використовується позабалансовий рахунок 071 “Списана дебіторська заборгованість”. На цьому рахунку обліковується списана дебіторська заборгованість протягом не менше трьох років з дати списання для спостереження за можливістю її

стягнення у разі зміни майнового становища боржника. Дебіторська заборгованість остаточно списується з позабалансового рахунку 071 після вирішення питання щодо визнання винних осіб або у зв'язку із закінченням строку обліку такої заборгованості.

В зарубіжній практиці щодо класифікації дебіторської заборгованості в балансі існують лише загальні правила, які носять рекомендаційний, а не директивний характер. Зазвичай дебіторська заборгованість в балансі зарубіжної компанії, зокрема в країнах англо-американської системи обліку класифікується: - рахунки до отримання – вид дебіторської заборгованості, яка існує в результаті надання короткострокового кредиту («відкритий рахунок») продавцем покупцю. За нормальних умов кошти по рахунку повинні бути отримані протягом 30-60 днів; - векселі до отримання; - дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією. В естонському балансі відображається також: - дебіторська заборгованість дочірніх та материнських підприємств; - дебіторська заборгованість пов'язаних підприємств; - розрахунки з акціонерами; - інша короткострокова дебіторська заборгованість [27].

Оцінка та визнання дебіторської заборгованості

Відповідно до МСБО 39 дебіторська заборгованість визнається в балансі тоді, коли підприємство стає стороною контракту і внаслідок цього має юридичне право отримати грошові кошти.

Під час первісного визнання підприємством дебіторську заборгованість слід оцінювати їх за їхньою справедливою вартістю плюс витрати на операцію, які прямо відносяться до фінансового активу.

Після первісного визнання підприємству слід оцінювати дебіторську заборгованість за амортизованою собівартістю, застосовуючи метод ефективного відсотка. Цей метод обчислення амортизації із застосуванням ефективною ставки відсотка фінансового активу. В свою чергу, ефективна ставка відсотка - це ставка, яка точно дисконтує очікуваний потік майбутніх

грошових платежів до строку погашення до поточної чистої балансової вартості фінансового активу.

Якщо є об'єктивне свідчення того, що відбувся збиток від зменшення корисності позик та дебіторської заборгованості або інвестицій, утримуваних до погашення та обліковуваних за амортизованою собівартістю, то суму збитку оцінюють як різницю між балансовою вартістю активу та теперішньою вартістю попередньо оцінених майбутніх грошових потоків (за винятком майбутніх кредитних збитків, які не були понесені), дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка фінансового активу (тобто ефективною ставкою відсотка, обчисленою при первісному визнанні). Балансову вартість активу слід зменшити прямо або застосовуючи рахунок резервів. Суму збитку слід визнавати у прибутку чи збитку.

Підприємство спочатку оцінює, чи існує об'єктивне свідчення зменшення корисності окремо для фінансових активів, які є окремо суттєвими, та (окремо або у сукупності) для фінансових активів.

Якщо підприємство визначає, що немає об'єктивного свідчення зменшення корисності для окремо оціненого фінансового активу (незалежно від того, чи є він суттєвим), він включає актив у групу фінансових активів з подібними характеристиками кредитного ризику та оцінює їх на зменшення корисності у сукупності. Активи, які окремо оцінюють на зменшення корисності і для яких збиток від зменшення корисності визнається або продовжує визнаватися, не включаються у сукупну оцінку зменшення корисності.

Якщо в наступному періоді сума збитку від зменшення корисності зменшується і це зменшення може бути об'єктивно пов'язаним з подією, яка відбувається після визнання зменшення корисності (наприклад, покращання кредитного рейтингу боржника), то попередньо визнаний збиток від зменшення корисності слід сторнувати (або прямо, або коригуючи рахунок резервів). Сторнування не повинне призводити до такої балансової вартості фінансового активу, яка перевищує суму, що її мала б амортизована

собівартість у разі невизнання зменшення корисності на дату сторнування. Суму сторнування слід визнавати у прибутку чи збитку.

За П(С)БО 10 у Балансі відображається первісна та чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги та резерв сумнівних боргів. У підсумок Балансу включається чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, яка визначається як різниця між первісною вартістю дебіторської заборгованості та резервом сумнівних боргів (рис. 1.1):

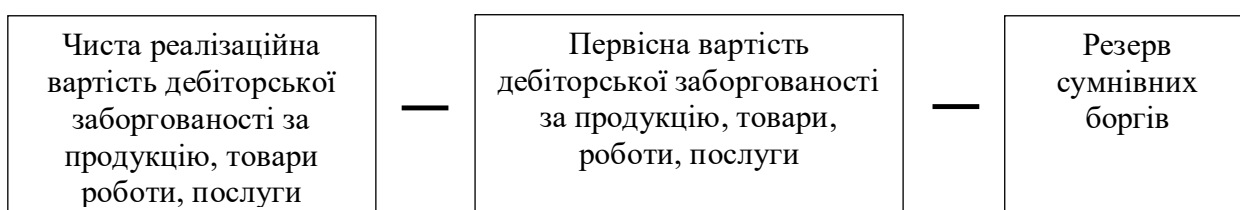

Рисунок 1.1 - Розрахунок чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості

Величина резерву сумнівних боргів визначається, виходячи з:

- платоспроможності окремих дебіторів, або
- на основі класифікації дебіторської заборгованості.

Звертаємо увагу на те, що незалежно від того, який метод розрахунку резерву сумнівних боргів буде обраний, підприємствам необхідно робити класифікацію поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за строками непогашення, оскільки ця інформація розкривається у Примітках до фінансової звітності.

Вивчення питань оцінки дебіторської заборгованості на дату балансу проведено у працях багатьох науковців. Так, І. Буфатіна , Ф. Ф. Бутинець [26], В. Костюченко розглядають питання дотримання принципу відповідності доходів та витрат. Д. Велш та Д. Шорт зазначають, що згідно з принципом відповідності витрати на безнадійну заборгованість мають бути узгоджені з доходами від реалізації, що викликала ці втрати. Для дотримання принципу відповідності з метою оцінки витрат на безнадійну

заборгованість застосовується метод нарахування резервівна безнадійну заборгованість.

У міжнародній практиці існує два методи списання безнадійних боргів:

- метод прямого списання;
- метод нарахування резерву.

Метод прямого списання не передбачає попередню оцінку та записи безнадійних боргів. Безнадійний борг за цим методом відображається на рахунках у той же період, коли достовірно відомо, що рахунок не буде оплачений. Цей метод простий у використанні, але, як зазначають В. Костюченко, Ф.Ф. Бутинець, має ряд недоліків:

- витрати на безнадійну заборгованість не пов'язані з відповідними продажами;
- дебіторська заборгованість завищується, оскільки не враховуються включені в заборгованість невідомі безнадійні борги;
- метод призводить до невідповідності між доходами і витратами, тобто витрати визнаються пізніше, ніж доходи, з якими вони пов'язані.

Як правило, метод прямого списання безнадійної дебіторської заборгованості застосовується тільки в тих випадках, коли вона має несуттєві розміри. В інших випадках застосування прямого методу недоречне.

Нарахування резерву, в свою чергу, можна здійснювати з використанням двох підходів:

- виходячи з даних Звіту про фінансові результати – на основі загальної величини реалізації як відсоток від загальної величини реалізації;
- виходячи з даних Балансу – на основі загальної кількості рахунків, що підлягають отриманню [27].

На думку Г. Велша і Д. Шорта оцінка безнадійної заборгованості на основі реалізації нелогічна, оскільки загальний обсяг реалізації включає реалізацію за готівку, тобто без нарахування дебіторської заборгованості, а нести витрати внаслідок безнадійної заборгованості по реалізації за готівку неможливо, виключаючи випадок, коли терміновий чек неможливо

інкасувати. Якщо ж брати за основу лише реалізацію в кредит, то цей метод забезпечить виконання принципу відповідності.

Інший підхід передбачає, що резерв розраховується як добуток відсотка безнадійних боргів у загальному обсязі дебіторської заборгованості за рахунком за минулі періоди та величини дебіторської заборгованості за рахунками поточного року. Відсоток безнадійних боргів може бути при цьому розрахований на основі: всієї суми дебіторської заборгованості за рахунками; ідентифікованої дебіторської заборгованості за рахунками, згрупованої за строками оплати.

Цей підхід зумовлює дотримання принципу обачності, дає змогу отримати найбільш точну оцінку поточної вартості дебіторської заборгованості в Балансі, але не забезпечує дотримання принципу відповідності, оскільки у Балансі відображається і та дебіторська заборгованість, що виникла у попередніх звітних періодах, а резерв нараховується у звітному періоді. Незважаючи на це, в Україні використовується саме цей підхід, хоча в національному обліку також існує принцип відповідності доходів та витрат.

У зарубіжних країнах оцінка дебіторської заборгованості проводиться на дату виникнення, дату погашення та на дату складання балансу. Причому на дату виникнення вона відображається за сумою виставленого рахунку або за сумою, зменшеною на величину знижки, на дату погашення – за сумою з урахуванням знижки (оплата в період дії знижки), на дату складання балансу – за сумою, скоригованою на знижку. Тому однією з особливостей обліку дебіторської заборгованості є широке використання системи знижок. Знижки, які надаються клієнтам, поділяються на дві групи:

- комерційні (торгівельні знижки);
- розрахункові (знижки за сплату в строк).

Торгівельні знижки (trade discounts) – процентні знижки від базисної ціни (при розпродажі, для постійних клієнтів), які не викликають облікових проблем.

Знижки за сплату в строк (each discounts) – процентні знижки, що надаються в залежності від строку сплати. Такого типу знижки надаються з метою змусити покупця сплатити рахунок до закінчення встановленого в договорі терміну. Саме такі знижки створюють проблему визнання дебіторської заборгованості, яка полягає в тому, що не ясно, чи отримає покупець знижку чи ні до того моменту, поки він не сплатить за товар [28].

Синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості

Для обліку розрахунків з покупцями і замовниками використовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками».

По дебету рахунку 36 відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, що включає ПДВ, акцизи й інші платежі, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню й включені у вартість реалізації, у кореспонденції з рахунками обліку доходів від реалізації певних активів, а по кредиту – сума платежів, що надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, в касу, і інші види розрахунків.

Сальдо рахунку відбиває заборгованість покупців і замовників за отриману продукцію (роботи, послуги).

Аналітичний облік розрахунків з покупцями й замовниками ведеться у Відомості 3.1 по кожному покупцю й замовникові, по кожному пред'явленому до оплати рахунку. Підсумкові суми Відомості 3.1 по кредиту рахунку 36 записуються в Журнал 3.[43]

Довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. При цьому слід розуміти, що при віднесенні заборгованості до довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати згідно з договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

До довгострокової дебіторської заборгованості відносять:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- надання позик іншим підприємствам;
- надання позик фізичним особам;
- заборгованість, що виникає при надзвичайних подіях - пожежі, повені, крадіжці тощо.

Достовірна оцінка довгострокової дебіторської заборгованості має суттєвий вплив на правильне відображення інформації в облікових регістрах і звітності. Важливу роль при цьому відіграє принцип обачності, який передбачає застосування в бухгалтерському обліку таких методів оцінки дебіторської заборгованості, які будуть запобігати завищенню оцінки активів.

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Відповідно до Інструкції № 242, прострочена дебіторська заборгованість - це заборгованість, що виникає на 30-й день після закінчення терміну обов'язкового платежу згідно з укладеним договором, або якщо дата платежу не визначена після виписування рахунку на оплату.

Дебіторська заборгованість, строк позовної давності якої минув - це дебіторська заборгованість, що обліковується після закінчення терміну позовної давності.

Безнадійна дебіторська заборгованість - це поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є впевненість про неповернення її боржником або за якою строк позовної давності минув.

Списання безнадійної дебіторської заборгованості здійснюється на підставі Акта інвентаризації, Довідки до акта інвентаризації розрахунків з дебіторами та кредиторами та рішення керівника відповідно до Інструкції № 90.

Безнадійна дебіторська заборгованість одночасно зі списанням відноситься на за балансовий рахунок 07 "Списані активи та зобов'язання" і обліковується тут ще протягом 5 років. З метою нагляду за можливістю її стягнення, якщо стануться зміни фінансового стану неплатоспроможних дебіторів [44]

Таблиця 1.2 - Кореспонденція рахунків з обліку безнадійної заборгованості

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
1	2	3
1. Списана кредиторська заборгованість по якій минув термін позовної давності:		
- за загальним фондом	675, 364	431
- за спеціальним фондом	675, 364	432
2. Списання депонентської заборгованості, термін позовної давності якої минув	671	431, 432
3. Списання дебіторської заборгованості по якій минули терміни позовної давності:		
- за загальним фондом	431	364, 363
- за спеціальним фондом	432	364, 363

У процесі діяльності підприємства виникає поточна дебіторська заборгованість, яка не пов'язана з реалізацією товарів, робіт та послуг. Для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами, авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями та іншими операціями використовується рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом - її погашення чи списання.

Рахунок 37 «Розрахунки з іншими дебіторами» має такі субрахунки:

- 371 «Розрахунки за виданими авансами»;
- 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»;
- 374 «Розрахунки за претензіями»;
- 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»;

- 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»;
- 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»;
- 378 «Розрахунки за державними цільовими фондами»;
- 379 «Розрахунки за операціями з деривативами».

Аналітичний облік на субрахунках ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення. Розглянемо особливості обліку на цих субрахунках.

Для обліку розрахунків за авансами, виданими іншим підприємствам, використовується субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами».

За дебетом цього субрахунка обліковуються суми виданих авансів, а також суми, сплачені за рахунками за виконані роботи з проміжних рахунків.

Сплата постачальникам авансових платежів відображається такими записами:

Дебет 371 «Розрахунки за виданими авансами»

Кредит 30 «Каса» або Кредит 31 «Рахунки в банках» або Кредит 33 «Інші кошти».

За кредитом субрахунка 371 обліковуються суми, погашені зарахуваннями під час розрахунків за поставлені матеріали, товари, виконані роботи, суми авансів, повернені постачальниками та підрядниками як невикористані, тощо. Ці події відображаються в бухгалтерському обліку такими записами:

Дебет 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» або Дебет 30 «Каса» або Дебет 31 «Рахунки в банках»

Кредит 371 «Розрахунки за виданими авансами».

Облік розрахунків з підзвітними особами. Підзвітними особами є працівники підприємства, що одержали авансом певні суми коштів на майбутні витрати (відрядження, закупівля матеріальних цінностей тощо).

Облік розрахунків з підзвітними особами ведеться на рахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами». По дебету рахунку записуються суми відшкодованих перевитрат, видані в підзвіт суми на підставі видаткових

касових ордерів, по кредиту – суми, використані підзвітними особами на підставі авансових звітів, а також здані в касу по прибуткових касових ордерах, як невикористані.

Сальдо субрахунку може бути як дебетовим, так і кредитовим. Такі показники відбиваються розгорнуто: дебетове сальдо - в складі оборотних активів, кредитове сальдо - в складі зобов'язань балансу підприємства.

Це відображається такими записами:

видача грошових коштів з каси підзвітній особі:

Дебет 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;

Кредит 30 «Каса».

Підзвітна особа складає звіт про витрачені кошти. На підставі затвердженого звіту здійснюються записи в бухгалтерських регістрах:

1) придбання товарно-матеріальних цінностей за рахунок підзвітних сум:

Дебет 20 «Виробничі запаси»;

Дебет 21 «Тварини на вирощуванні та відгодівлі»;

Дебет 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»;

Дебет 28 «Товари»;

Кредит 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;

2) оплата витрат, пов'язаних з виробництвом, збутом, управлінням, та витрати на відрядження:

Дебет 91 «Загальновиробничі витрати»;

Дебет 92 «Адміністративні витрати»;

Дебет 93 «Витрати на збут»;

Дебет 94 «Інші витрати операційної діяльності»;

Кредит 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;

3) повернення невитрачених підзвітних сум:

Дебет 30 «Каса»;

Дебет 31 «Рахунки в банках»;

Кредит 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;

4) утримання неповернених підзвітних сум із заробітної плати службовцям:

Дебет 66 «Розрахунки з оплати праці»;

Кредит 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

Аналітичний облік на субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» ведеться щодо кожної підзвітної особи та кожного отриманого авансу окремо.

Регістрами для обліку операцій по руху підзвітних сум і розрахунків з підзвітними особами служать Відомість 3.2 (для аналітичного обліку), Журнал 3 (для синтетичного обліку).

На субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» ведеться облік нарахованих дивідендів, відсотків, роялті тощо, які підлягають отриманню. За дебетом рахунка відображається нарахування дебіторської заборгованості, за кредитом - її погашення.

Відображається це такими записами:

1) нарахування доходів:

Дебет 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»;

Кредит 73 «Інші фінансові доходи»;

Кредит 74 «Інші доходи»;

2) отримання нарахованих доходів:

Дебет 30 «Каса» (при внесенні грошових коштів у касу підприємства)
або

Дебет 31 «Рахунки в банках» (у разі внесення грошових коштів на рахунки в банку);

Дебет 15 «Капітальні інвестиції» (при отриманні основних засобів, нематеріальних активів);

Кредит 373 «Розрахунки за нарахованими доходами».

Облік розрахунків по претензіях. Субрахунок 374 «Розрахунки по претензіях» служить для обліку розрахунків по претензіях, пред'явлених

постачальникам й підрядникам, по пред'явленим їм і визнаним штрафам, пеням, неустойкам.

Виникнення розрахунків за претензіями на підприємстві пов'язане з нестачею товарів під час постачання, отриманням товарів невідповідної якості, помилковим списанням банком грошових коштів із розрахункового рахунка і т. д.

За дебетом субрахунка 374 «Розрахунки за претензіями» відображаються:

- розрахунки за претензіями до постачальників і підрядників, транспортних організацій щодо виявлених розбіжностей цін, тарифів, які були застережені в договорах, помилках у розрахунках;
- розрахунки за претензіями до постачальників матеріалів, товарів щодо якості поставлених запасів, яка не відповідає вимогам договору;
- розрахунки за претензіями щодо нестач у процесі постачання;
- втрат від простоїв автотранспорту та браку з вини постачальників.

Дебетове сальдо показує величину заборгованості по заявлених претензіях.

Усі вищезазначені події відображаються в бухгалтерському обліку таким записом:

Дебет 374 «Розрахунки за претензіями»;

Кредит 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»;

- розрахунки за штрафами, пенею і неустойками, які стягуються з постачальників і замовників за невиконання договірних зобов'язань, у розмірах, зазначених у договорі або присуджених арбітражним судом. У бухгалтерському обліку це відображається записом:

Дебет 374 «Розрахунки за претензіями»;

Кредит 715 «Одержані штрафи, пені, неустойки»;

- розрахунки за претензіями щодо помилково списаних грошових коштів і розрахункових рахунків підприємства установами банків. Відображаються записом:

Дебет 374 «Розрахунки за претензіями»;

Кредит 31 «Рахунки в банках»;

- розрахунки за претензіями щодо виданих авансів при порушенні договорів поставок тощо:

Дебет 374 «Розрахунки за претензіями»;

Кредит 371 «Розрахунки за виданими авансами».

За кредитом субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями» відображається списання сум претензій у кореспонденції з рахунками: 1) грошових коштів — при зарахуванні претензійних сум:

Дебет 30 «Каса»;

Дебет 31 «Рахунки в банках»;

Кредит 374 «Розрахунки за претензіями»;

2) витрат — якщо постачальники відмовляються від претензійних сум або суд відхиляє претензії:

Дебет 949 «Інші витрати операційної діяльності»

Кредит 374 «Розрахунки за претензіями».

Суми претензій, які відхиляються арбітражним судом та не будуть відшкодовані, повертаються на рахунки, з яких вони були списані.

Підставою для записів операцій на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями» є акти приймання вантажів, рішення арбітражних органів, письмові погодження постачальників на задоволення претензій, а також виписки банку на суми, що надійшли в порядку задоволення претензій.

Аналітичний облік розрахунків по претензіях ведеться в окремій Відомості 3.2, а синтетичний у Журналі 3 та за кожним дебітором окремо.

Облік розрахунків по відшкодуванню заподіяного збитку. У ході діяльності на підприємстві виникають випадки нестач і втрат від псування цінностей, нестач і розкрадання коштів. Це виявляється при проведенні

ревізій та інвентаризацій, у випадку стихійних лих, техногенних аварій тощо. При виявленні таких втрат і коли конкретна винна особа не встановлена, то всі витрати списуються на інші операційні витрати.

Оцінка збитків від нестач, пошкоджень і крадіжок здійснюється згідно з Порядком визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 116 (зі змінами та доповненнями)], а також Законом України від 06.06.1995 р. № 217/95-ВР «Про визначення збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей» (зі змінами й доповненнями) [44].

Для обліку відшкодування втрат застосовується субрахунок 375 «Розрахунки по відшкодуванню заподіяного збитку». По дебету цього рахунку відображаються суми виявлених нестач, а за кредитом — списання цих сум.

Дебетове сальдо показує величину не відшкодованого заподіяного збитку підприємству.

Одночасно ведеться забалансовий облік втрат і проводиться ретельне розслідування причин виникнення, а також встановлення осіб винних у цьому. Якщо в ході розслідування виявлена винна особа, то втрати по заподіяному збитку відшкодовуються нею.

У разі виявленні нестач і втрат у бухгалтерському обліку проводиться запис:

Дебет 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей»;

Кредит 30 «Каса».

Одночасно суми невідшкодованих нестач обліковуються на забалансовому субрахунку 072 «Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей», на якому ведеться аналітичний облік за кожним боржником окремо.

Після встановлення конкретних винуватців суми списуються з забалансового субрахунка з одночасними записами в бухгалтерському обліку:

Дебет 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»

Кредит 716 «Відшкодування раніше списаних активів».

Якщо нестачі відшкодовуються винуватцем грошовими коштами, робиться запис:

Дебет 30 «Каса»;

Дебет 31 «Рахунки в банках»;

Кредит 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків».

Якщо нестачі утримуються із заробітної плати винуватця, це відображається записом:

Дебет 66 «Розрахунки з оплати праці»;

Кредит 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків».

Аналітичний облік по рахунку 375 ведеться в окремій Відомості 3.2, а синтетичний у Журналі 3 та за кожним дебітором окремо.

На субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» ведеться облік дебіторської заборгованості, яка не знайшла свого відображення на інших рахунках і субрахунках, а саме: усі види розрахунків із працівниками (крім розрахунків з оплати праці та з підзвітними особами), розрахунки за орендними операціями, розрахунки, пов'язані зі здійсненням спільної діяльності, з реалізацією необоротних активів і запасів (крім реалізації, пов'язаної з основною діяльністю) та інші розрахунки.

За дебетом субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом - її погашення чи списання.

Довгострокова дебіторська заборгованість відображається в Балансі в складі необоротних активів.

Поточна дебіторська заборгованість відображається в Балансі в складі оборотних активів.

У Примітках до фінансової звітності необхідно розкривати таку інформації щодо дебіторської заборгованості:

- перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
- перелік дебіторів і суми погашення дебіторської заборгованості пов'язаних сторін виділенням внутрішньогрупового сальдо дебіторської заборгованості;
- склад і суми статті Балансу «Інша поточна дебіторська заборгованість»;
- метод визначення величини резерву сумнівних боргів;
- сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення.

Аналітичний облік ведеться по кожному дебітору, по видах заборгованості, із вказівкою строків її утворення й погашення у Відомості 3.2.

Синтетичний облік кредитових оборотів по рахунку 377 ведеться в Журналі 3.

Витрати майбутніх періодів - це витрати, які здійснені у звітному періоді, але відносяться до наступного (або наступних) облікових періодів.

До витрат майбутніх періодів належать витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості, з освоєнням нових виробництв і агрегатів, а також сплачена авансом орендна плата, наперед сплачена страховка, рекламні послуги, передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

Для узагальнення інформації щодо здійснених витрат у звітному періоді, які підлягають віднесенню на витрати в майбутніх звітних періодах, використовується *рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів»*.

За дебетом рахунка 39 «Витрати майбутніх періодів» відображаються понесені витрати майбутніх періодів, за кредитом - їх списання (розподіл) і включення до складу відповідних витрат звітного періоду.

Аналітичний облік витрат майбутніх періодів ведеться за їхніми видами.

Витрати майбутніх періодів можуть відображати як оборотні, так і необоротні активи, а саме витрати, які стосуються наступного облікового періоду, а також ті, що будуть віднесені на більш пізні періоди.

Розрахунки між підприємствами є однією з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що вони виступають як система економічних відносин між підприємствами.

Отже, при визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Як за кордоном, так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошей за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги.

Проблема визнання дебіторської заборгованості за кордоном пов'язана із застосуванням гнучкої системи численних знижок. Знижки, що надаються покупцю, поділяються на дві великі групи.

Необхідно відзначити, що облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом - П(С)БО 10, положення якого в певній мірі відрізняються від запропонованих у міжнародних стандартах. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні.

Висновки до першого розділу

Розрахунки між підприємствами є однією з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки.

Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що вони виступають як система економічних відносин між підприємствами.

Отже, при визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Як за кордоном, так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошей за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги.

Проблема визнання дебіторської заборгованості за кордоном пов'язана із застосуванням гнучкої системи численних знижок. Знижки, що надаються покупцю, поділяються на дві великі групи.

Необхідно відзначити, що облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом - П(С)БО 10, положення якого в певній мірі відрізняються від запропонованих у міжнародних стандартах. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні.

Дебіторська заборгованість є тотожним поняттю “кошти в розрахунках” та визначається як матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів.

Таким чином підставами виникнення дебіторської заборгованості є не тільки економічні передумови, але й неналежна організація бухгалтерського обліку на підприємстві.

Отже, розрахунки між підприємствами та організаціями є однією з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що вони виступають як система економічних відносин між підприємствами.

Проведений аналіз економічної літератури показав, що до цього часу серед науковців відсутня єдність поглядів щодо класифікації дебіторської заборгованості. Досліджена у роботі класифікація дебіторської заборгованості розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості та відповідає структурі бухгалтерського балансу. Вона дає змогу згрупувати заборгованість за термінами її виникнення, за видами, за об'єктами обліку та строками непогашення.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»

2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства

Об'єктом дослідження діяльності підприємства в даній роботі є ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ».

Приватне акціонерне товариство «Весело-кутський комбінат хлібопродуктів» було зареєстроване 29.12.1997 р. Керівником організації є Онісів Леонід Іванович. Підприємство розташоване за адресою: Україна, 67121, Одеська обл., Роздільнянський р-н, село Новоборисівка, вул. Центральна, будинок 2.

Розмір статутного капіталу: 13 700 000,00 грн. Організаційно-правова форма: Акціонерне товариство. Форма власності: Недержавна власність.

Основним видом діяльності є:

- 01.63 Післяурожайна діяльність.

До інших видів діяльності, на яких спеціалізується товариство належать:

- 52.10 Складське господарство
- 52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту

Вищим органом управління ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» є Загальні збори.

Основні відомості про підприємство:

Повна назва Компанії	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ"
Скорочена назва Компанії	ПРАТ „ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ ”
Код ЄДРПОУ	00955294
Організаційно-правова форма емітента	Акціонерне товариство
№ свідоцтва про державну реєстрацію (перереєстрацію), дата видання свідоцтва	Зареєстровано 29.12.1997 р. за № 1 533 120 0000 000193
Орган, який видав свідоцтво	Виконавчий комітет Одеської міської ради
Юридична адреса і місцезнаходження	67121 Одеська область Великомихайлівський р-н с. Новоборисівка вул. Леніна буд. 2,
Основні види діяльності	Код КВЕД 01.63 Післяурожайна діяльність; Код КВЕД 52.10 Складське господарство; Код КВЕД 52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту
Чисельність працівників	34

2.2. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства

Загальний аналіз фінансового стану підприємства

Загальний аналіз фінансового стану підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз динаміки валюти балансу підприємства здійснюється на підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Аналіз динаміки валюти балансу

Показники	На початок року	На кінець року	% зміни
Валюта балансу, тис.грн.:	31335	24376	-22,2
- попереднього року			
- звітнього року	24376	26848	10,1

З табл. 2.1 видно, що на кінець попереднього року порівняно з початком валюта балансу зменшилась на 22,2 %, що свідчить про скорочення діяльності та попередньо можна охарактеризувати негативно. На кінець звітнього року порівняно з початком валюта збільшилась на 10,1 %, що попередньо характеризує позитивно та свідчить про розширення підприємства та активізацію своєї діяльності.

Для більш глибокого виявлення якості динаміки валюти балансу проведемо поглиблений аналіз динаміки валюти балансу на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу

Показники	Попередній рік 2020	Звітний Рік 2021	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	4510	29942	6,6
2. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	8,0	139,0	17,4
3. Валюта балансу, тис.грн.:			
- на початок року	31335	24376	0,8
- на кінець року	24376	26848	1,1
4. Середнє річне значення валюти балансу*, тис.грн.	27855,5	25612	0,9

З табл. 2.2 видно, що зменшення середньорічного значення валюти балансу в 0,9 р. супроводжувалось збільшенням чистого доходу в 6,6 р. та фінансового результату до оподаткування в 17,4 р., що свідчить про розширення підприємством його діяльності та ефективне вкладення грошових коштів у формування активів підприємства. Таким чином, зміни валюти балансу в звітному році порівняно з попереднім можна охарактеризувати як позитивні.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюємо за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства за 2019-2021 роки*

Показники	Код рядка	На початок 2021 р.	На кінець 2021р.	Відхилення	
				абс.	%
Всього активів, тис. грн.	1300	24376	26848	2472	10,1
1. Необоротні активи, тис. грн.	1095	13597	15518	1921	14,1
– в % до активів		55,8	57,8	2	х
2. Оборотні активи, тис. грн.	1195	10779	11330	551	5,1
– в % до активів		44,2	42,2	-2	х
2.1. Запаси, тис. грн.	1100, 1110	2580	528	-2052	-79,5
– в % до активів		10,6	2,0	8,6	х
2.2. Кошти в розрахунках, тис. грн.	1120÷1155	8189	5944	-2245	-27,4
– в % до активів		33,6	22,1	-11,5	х
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	1160, 1165	10,0	4858	4848	в 485 р
– в % до активів		0,04	18,1	18,06	х
2.4. Інші оборотні активи, тис. грн.	1170,	-	-	-	-
– в % до активів	1190	-	-	-	х
– у тому числі витрати майбутніх періодів **, тис. грн.	1170	-	-	-	-
– в % до активів		-	-	-	х
3. Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття, тис. грн.	1200	-	-	-	-
– в % до активів		-	-	-	-

* Розраховано на підставі даних фінансової звітності підприємства

Як свідчать дані табл.2.3 збільшення активів підприємства на 2472 тис.грн. або на 10,1% мало місце за рахунок збільшення необоротних активів на 1921 тис.грн. або на 14,1% та оборотних активів на 551 тис.грн. або на 5,1% (за рахунок збільшення грошових коштів та їх еквівалентів – на 4848 тис.грн., або в 485р.; при цьому кошти у розрахунках зменшились на 2245 тис.грн або на 27,4 %, зап-

си – на 2052 тис.грн. або на 79,5 %). На початок 2021 року найбільшу питому вагу у складі активів підприємства займали необоротні активи – 55,8%, питома вага оборотних активів склала 44,2%. Наприкінці 2021 року відбулись такі зміни в структурі активів підприємства: збільшилась питома вага необоротних активів і, відповідно зменшилась питома вага оборотних активів на 2,0 % пункти.

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.4.

Таблиця 2.4- Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок 2021 року	на кінець 2021 року	на початок 2021 року	на кінець 2021 року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни оборотних активів
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі:	1195	10779	11330	100	100	551	x	5,1	100
– запаси	1100; 1110	2580	528	23,9	4,7	-2052	-19,2	-79,5	-372,4
–дебіторська заборгованість	1120÷ 1155	8189	5944	75,9	52,5	-2245	-23,4	-27,4	-407,4
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	10	4858	0,09	42,9	4848	42,8	У 485 р	879,9
– інші оборотні активи	1170, 1190	-	-	-	-	-	-	-	-

З табл.2.4 видно, на кінець звітного року порівняно з початком оборотні активи збільшились на 551 тис. грн., або на 5,1 %. Це відбулось за рахунок збільшення грошових коштів та інших фінансових інвестицій на 4848 тис. грн., або у 485 р., також відбулось зменшення запасів на 2052 тис. грн., або на 79,5% та дебіторської заборгованості на 2245 тис. грн., або на 27,4 %;

В структурі оборотних активів на почато звітного року найбільшу питому вагу займала дебіторська заборгованість – 75,9%, питома вага запасів склала – 23,9 %, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій– 0,09%. На кінець

звітнього року відбулись наступні зміни оборотних активів: збільшилась питома вага грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 42,8 % п. та зменшилась питома вага запасів на 19,2% п., дебіторської заборгованості – на 23,4% п.

Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства за сферами розміщення його окремих елементів здійснюється за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5-Аналіз структури розміщення оборотного капіталу ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»

Показники	2020 рік		2021 рік		Відхилення		
	Тис.грн	%	Тис.грн	%	абс.	%	за структурою
1.Сфера виробництва в тому числі:	2580	23,94	528	4,66	-2052	-79,5	-19,28
– виробничі запаси*	2580	23,94	528	4,66	-2052	-79,5	-19,28
– незавершене виробництво*	-	-	-	-	-	-	-
– поточні біологічні активи	-	-	-	-	-	-	-
– витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-
2. Сфера обігу в тому числі:	8199	76,06	10802	95,34	2603	31,8	19,28
– готова продукція*	-	-	-	-	-	-	-
– грошові кошти	10	0,09	4858	42,88	4848	в 485 р.	42,79
– дебіторська заборгованість	8189	75,97	5944	52,46	-2244	-27,40	-23,51
– товари*	-	-	-	-	-	-	-
– інші**	-	-	-	-	-	-	-
Всього оборотний капітал	10779	100	11330	100	551	5,1	-

З табл. 2.5 видно, що в звітному році в порівнянні з попереднім загальна величина оборотного капіталу збільшилась на 551 тис. грн., або на 5,1 %. Цьому сприяло зменшення капіталу, розміщеного у сфері виробництва на 2052 тис. грн., або на 79,5 %, збільшення капіталу, розміщеного у сфері обігу на 2603 тис. грн., або на 31,8 %.

В структурі оборотного капіталу попереднього року найбільшу питому вагу займає капітал, розміщений у сфері обігу- 76,06%, а питома вага капіталу, розміщеного у сфері виробництва – 23,94%. В звітному році відбулись наступні зміни в

структурі оборотного капіталу: збільшилась питома вага капіталу, розміщеного в сфері обігу, та, відповідно, зменшилась питома вага капіталу в сфері виробництва – на 19,28 % пункти.

Аналіз використання оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства та його окремих елементів здійснюється на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз використання оборотних коштів

Показники	Код рядка (алгоритм розрахунку)	2020 рік	2021 рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Ф № 2 р. 2000	4510	29942	25432	в 564 р.
2. Середньорічні залишки оборотних коштів, * тис. грн., в т.ч.	Ф № 1 р. 1195	12555	11055	-1500	11,95
2.1. Запаси*	Ф № 1 р.1100	2734	1554	-1180	-43,16
2.2. Кошти в розрахунках*	Ф № 1 р.1125÷ 1155	8818	7067	-1751	-19,86
2.3. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції*	Ф № 1 р.1160, 1165	1003	2434	1431	142,67
2.4. Інші оборотні активи*	Ф № 1 р.1170, 1190	-	-	-	-
3. Кількість днів в періоді	х	360	360	х	х
4. Одноденна виручка, тис. грн..	р. 1 : р. 3	12,53	83,2	70,67	564,0
5. Потреба в оборотних коштах одного дня, тис. грн.	р. 2 : р. 3	34,88	30,71	-4,17	-11,96
6. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Ф № 1 р.1615	8900	7263	-1637	-18,39
7. Коефіцієнт оборотності	р.1 : р.2	0,36	2,71	2,35	В 6,3р.
8. Коефіцієнт завантаженості	р.2 : р. 1	2,78	0,37	-2,41	-86,69
9. Тривалість 1 обороту, днів, в т.ч.	р.3 : р.7 або р.2 : р.4	1002	132,87	-869,13	-86,7
9.1. В запасах	р.2.1 : р.4	218,2	18,68	-199,52	-91,44
9.2. В коштах в розрахунках	р.2.2 : р.4	703,75	84,94	-618,81	-87,93
9.3. В грошових коштах	р.2.3 : р.4	80,05	29,25	-50,8	-63,46
9.4. В інших оборотних коштах	р.2.4 : р.4	-	-	-	-
10. Економія (надлишок) оборотних коштів, тис. грн.	абс. відхилення по р.9 · р.5 за звітний рік	-	-26691	х	х
11. Кредиторська заборгованість, враховуючи економію (надлишок) оборотних коштів при умові роботи заводу на рівні попереднього року, тис. грн.	р.10 ± р.6 за звітний рік	-	-	х	х

З табл. 2.6, видно, що ефективність використання оборотних коштів підприємства у звітному році порівняно з попереднім покращилась, про що свідчить збільшення коефіцієнту оборотності на 2,35 обороти, зменшення коефіцієнту завантаженості на 2,41 та зменшення тривалості одного обороту оборотних коштів на 869,13 днів (за рахунок зменшення: часу перебування коштів в запасах – на 199,52 днів, коштів в розрахунках – на 618,81 дня, але відбулось збільшення часу перебування коштів в грошових коштах – на 50,8 днів). Це призвело до вивільнення з обігу (економії) суми грошових коштів у розмірі 26691 тис. грн.

Таким чином, можна зробити висновок про покращення ефективності використання оборотних коштів в 2021 році порівняно з 2020 р.

Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства здійснюється підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.7.

Таблиця 2.7. - Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок 2021 року	на кінець 2021 року	на початок 2021 року	на кінець 2021 року	абсолютне	питомі ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1120÷1155	8189	5944	100	100	-2245	x	-27,41	100
1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1120, 1125	5493	359	67,08	6,04	-5134	-61,04	-93,46	228,69
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками**:	1130÷1145	2674	1319	32,65	22,19	-1355	-10,46	-50,67	60,36
– за виданими авансами	1130	-	-	-	-	-	-	-	-
– з бюджетом,	1135	2674	1319	32,65	22,19	-1355	-10,46	-50,67	60,36
– в тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	-	-	-	-	-	-
– з нарахованих доходів	1140	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1145	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	22	4266	0,27	71,77	4244	71,5	У 192,9 р.	-189,04

З табл. 2.7 видно, що дебіторська заборгованість на кінець звітнього року порівняно з початком року зменшилась на 2245 тис. грн., або на 27,41%. Це відбулось за рахунок зменшення дебіторської заборгованість за товари, роботи, послуги на 5134 тис. грн. або на 93,46% та дебіторської заборгованості за розрахунками- на 1355 тис.грн., або на 50,67 %, але відбулось збільшення іншої поточної дебіторської заборгованості на 4244 тис.грн або майже у 193 рази.

В структурі дебіторської заборгованості на початок звітнього року найбільшу питому вагу займає заборгованості за товари, роботи, послуги – 67,08%, заборгованість за розрахунками – 32,65%, іншої заборгованості – 0,27%. На кінець звітнього року відбулись наступні зміни в структурі дебіторської заборгованості: зменшилась питома вага заборгованості за товари, роботи послуги на 61,04 % пункти та заборгованості за розрахунками на 10,46 % пункти відповідно; збільшилась питома вага іншої заборгованості – на 71,5% пункти.

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення здійснюється за даними форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення

Показники		Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги		Інша поточна дебіторська заборгованість		Абсолютне відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	заборгованості за товари, роботи, послуги	іншої поточної заборгованості
Попередній рік	Всього, в тому числі:	5493	100	22	100	x	x
	– до 12 місяців	5493	100	22	100	x	x
	– від 12 до 18 місяців	-	-	-	-	x	x
	– від 18 до 36 місяців	-	-	-	-	x	x
Звітний рік	Всього, в тому числі:	359	100	4266	100	-5134	4244
	– до 12 місяців	359	100	4266	100	-5134	4244
	– від 12 до 18 місяців	-	-	-	-	-	-
	– від 18 до 36 місяців	-	-	-	-	-	-

З табл.2.8 видно, що як в попередньому, так й в звітному році 100% дебіторської заборгованості за товари, роботи та іншої заборгованості, послуги погашається у найкоротший термін – до 12 місяців, що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства*

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс.	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	1900	24375	26848	2473	10,1
1. Власний капітал, тис. грн. – в % до усіх джерел	1495	4804 19,71	11618 43,28	6814 23,57	141,8 x
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн. – в % до усіх джерел	1495 – 1095 або 1495 + 1595 – 1095	-8792 -	-3900 -	4892 -	-55,64 x
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1595	- -	- -	- -	- x
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1500÷1515	- -	- -	- -	- -
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1520, 1525	- -	- -	- -	- -
3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1695	19571 80,29	15230 56,72	-4341 -25,57	-22,18 x
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1600, 1610	3352 13,75	- -	-3352 -13,75	- x
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн. – в % до усіх джерел	1600	3352 13,75	- -	-3352 -13,75	- x
3.2.Кредиторська заборгованість, тис. грн. – в % до усіх джерел	1605, 1615÷1645	9055 37,15	7667 28,56	-1388 -8,59	-15,33 x
3.3. Поточні забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1660	- -	- -	- -	- x

Закінчення табл. 2.9

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс.	%
3.4. Інші поточні зобов'язання	1665,1690	7164	7562	398	5,56
– в % до усіх джерел		29,39	28,17	-1,22	x
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, тис.грн.	1700	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x

З табл.2.9 видно, що джерела формування активів в звітному році порівняно з попереднім збільшились на 2473 тис.грн. або на 10,1%. Це відбулось за рахунок збільшення власного капіталу на 6814 тис.грн або на 141,8 % , також відбулось зменшення поточних зобов'язань і забезпечень на 4341 тис.грн або на 22,18 % , В структурі джерел формування активів в попередньому році найбільшу питому вагу займають поточні зобов'язання і забезпечення – 80,29%. Питома вага власного капіталу склала 19,71%. На кінець року відбулись наступні зміни в структурі джерел формування активів: збільшилась питома вага власного капіталу на 23,57 % . та зменшилась частка поточних зобов'язань і забезпечень на 25,57 % . Ці зміни в динаміці і структурі негативно характеризують діяльність підприємства.

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства

Показники	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного року	Відхилення	
				абс.	%
Власний капітал всього, тис. грн., в тому числі:	1495	4805	11618	6813	141,8
1. Зарєстрований (пайовий) капітал, тис. грн.	1400	7000	13700	6700	95,7
– в % до власного капіталу		145,68	117,91	-27,77	x
2. Капітал у дооцінках, тис. грн.	1405	-	-	-	-
– в % до власного капіталу		-	-	-	x
3. Додатковий капітал, тис. грн.	1410	4262	4262	-	-
– в % до власного капіталу		88,7	36,68	-52,02	x
4. Резервний капітал, тис. грн.	1415	-	-	-	-
– в % до власного капіталу		-	-	-	x

Закінчення табл. 2.10

Показники	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного року	Відхилення	
				абс.	%
6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн.	1420	-6457	-6343	114	-1,8
– в % до власного капіталу		-134,38	-54,59	79,79	x
7. Неоплачений капітал, тис. грн.	1425	-	-	-	-
– в % до власного капіталу		-	-	-	x
8. Вилучений капітал, тис. грн.	1430	-	-	-	-
– в % до власного капіталу		-	-	-	x

З табл. 2.10 видно, що на кінець звітного року в порівнянні з початком власний капітал збільшився на 6813 тис.грн або на 141,8%. Це відбулось за рахунок збільшення зареєстрованого (пайового) капітал на 6700 тис.грн. або на 95,7 %, та зменшення непокритого збитку на 114 тис.грн або на 1,8%. Величина додаткового капіталу залишилась незмінною. Такі зміни негативно характеризують діяльність підприємства.

Впродовж 2 років власний капітал формувався за рахунок зареєстрованого капіталу, додаткового капіталу, непокритого збитку.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за даними форм № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за два роки за допомогою табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства

Показники	Код рядка	Попередній рік 2020	Звітний Рік 2021	Абсолютне відхилення
1. Чистий прибуток (збиток) підприємства, тис. грн.	Ф № 2 р. 2350 (2355)	7	114	107
2. Середня річна сума капіталу підприємства, тис. грн. *, в тому числі:	Ф № 1 р. 1300	27855,5	25612	-2243,5
– основного капіталу*	Ф № 1, р. 1095	15300,5	14557	-743,5
– оборотного капіталу*	Ф № 1 р.1195	12555	11055	-1500
в тому числі – власного оборотного капіталу*	Ф № 1 р.1495 – р.1095	-10499	-9346	1153
3. Рентабельність капіталу, %	1/2*100%	0,025	0,445	0,42
4. Рентабельність основного капіталу, %		0,046	0,783	0,737
5. Рентабельність оборотного капіталу, %		0,056	1,031	0,975
6. Рентабельність власного оборотного капіталу, %		-	-	-

З табл. 2.11 видно, що впродовж дослідженого періоду підприємство мало позитивні показники рентабельності, значення яких збільшились у звітному році порівняно з попереднім за рахунок збільшення чистого прибутку підприємства на 107 тис.грн. та зменшення величини середньорічної суми капіталу підприємства : всього капіталу на 2244 тис.грн; основного капіталу на 743,5 тис.грн; оборотного капіталу на 1500,5 тис.грн. Це призвело до збільшення значення показників рентабельності капіталу: основного- на 0,737 % п.; оборотного-на 0,975 % п.; всього капіталу-на 0,42% п. Ці зміни свідчать про наявність тенденції до покращення діяльності підприємства, але негативним є відсутність власного оборотного капіталу впродовж досліджуваного періоду.

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1605÷1645,1690	16219	15229	100	100	-990	x	-6,1	100
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1605,1615	8900	7263	54,9	47,7	-1637	-7,2	-18,4	165,35
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками**:	1610,1620÷1645	155	404	0,93	2,65	249	1,72	160,6	-25,15
– за довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-	-	-	-	-

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
– з бюджетом,	1620	9	71	0,05	0,47	62	0,42	У 6,9 Р.	-6,26
– у т.ч. з податку на прибуток	1621	-	-	-	-	-	-	-	-
– зі страхування	1625	22	58	0,13	0,38	36	0,25	163,6	-3,64
– з оплати праці	1630	124	275	0,75	1,8	151	1,05	121,8	-15,25
– за одержаними авансами	1635	-	-	-	-	-	-	-	-
– за розрахунками з учасниками	1640	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1645	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Інші поточні зобов'язання	1690	7164	7562	44,17	49,6 5	398	5,48	5,6	-40,20

З табл. 2.12 видно, що величина кредиторської заборгованості в звітному році порівняно з попереднім зменшилась на 990 тис.грн або на 6,1 %. Це відбулось за рахунок зменшення кредиторської заборгованості: за товари, роботи, послуги на 1637 тис.грн або на 18,4%. Але відбулось збільшення величини кредиторської заборгованості за розрахунками на 249 тис.грн або на 160,6%, іншої – на 398 тис. грн або на 5,6 %.. На початок звітного року у структурі кредиторській заборгованості найбільшу питому вагу займала заборгованість за товари, роботи, послуги-54,9%, частка інших поточних зобов'язань склала 44,17%; за розрахунками– 0,93%. На кінець року відбулись наступні зміни у структурі кредиторської заборгованості: збільшилась питома вага іншої заборгованості на 5,48% п. та за розрахунками – на 1,72% п. та зменшилась питома вага заборгованості за товари, роботи і послуги на 7,2% п.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства можна виконати за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансо-

вий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	359	7263		6904
2. За розрахунками*:	1319	404	915	
– з бюджетом,	1319	71	1248	
– у т.ч. з податку на прибуток	-	-	-	-
– за виданими авансами	-		-	-
– зі страхування	-	58		58
– з оплати праці	-	275		275
– за одержаними (отриманими) авансами	-	-	-	-
– за розрахунками з учасниками	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-
3. Інші види заборгованості	4266	7562		3296
Всього	5944	15229	2163	10533

З табл. 2.13 видно, що на кінець звітного року відбулось перевищення кредиторської заборгованості над дебіторської на 10533 тис.грн. Це відбулось за рахунок перевищення таких елементів кредиторської заборгованості: за товари, роботи, послуги на 6904 тис.грн; іншої на 3296 тис.грн. Але за розрахунками перевищує дебіторська заборгованість на 915 тис.грн

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюють за допомогою даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Аналіз фінансової стійкості підприємства
за узагальнюючими показниками

Показники	Сума, тис.грн.		
	на початок 2020 року	на кінець 2020 року	на кінець 2021 року
1. Власний капітал (1495)	4 798	4 805	11618
2. Необоротні активи (1095)	17 004	13 597	15518
3. Наявність власних оборотних коштів (1495-1095)	-12 206	-8 792	-3900
4. Короткострокові кредити банків (1600)	3 630	3352	-
5. Загальна величина джерел формування запасів (ряд. 3 + ряд. 4)	-8 576	-5 440	-3900
6. Запаси (1100;1110)	2889	2580	2624
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних обо- ротних коштів (ряд 3 – ряд 6)	-15095	-11372	-6524
8. Надлишок (+) або нестача (-) загальної вели- чини джерел формування запасів (ряд5 – ряд6)	-11465	-8020	-6524
9. Джерела, що послаблюють фінансову напругу (р. 1615)	10091	8900	7263
10. Тип фінансової ситуації на підприємстві	Кризова	Кризова	Кризова

Дані розрахунків, які наведені в табл.2.14, показують, що фінансова ситуація на підприємстві впродовж двох років є кризовою, тому що підприємство не має власних оборотних коштів, а джерел, що послаблюють фінансову напругу недостатньо для покриття запасів, це негативно характеризує діяльність підприємства за досліджуваний період.

Аналіз фінансовій стійкості підприємства за частковими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за частковими показниками

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	На поча- ток 2020 року	На кінець 2020 року	На кі- нець 2021 року	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії ($K_{авт}$)	1495/ 1900	0,15	0,20	0,43	більше 0,5
2.Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів ($K_{ф}$)	1595+1695+1700 / 1495	5,53	4,07	1,31	менше 1,0
3.Наявність власних оборот- них коштів ($OK_{вл}$)	1495–1095	-12206	-8 792	-3900	збільшення

Закінчення табл. 2.15

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	На початок 2020 року	На кінець 2020 року	На кінець 2021 року	Нормативне значення
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (Кман)	$1495-1095 / 1495$	-2,54	-1,83	-0,34	0,4...0,6
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами (Кз)	$1495-1095 / 1195+1200$	-0,85	-0,82	-0,34	0,1

Як видно з табл.2.15, коефіцієнт автономії впродовж двох років знаходиться не в межах норми, що свідчить про нестабільність та фінансову залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів впродовж двох років знаходиться поза межами норми та показує, що підприємство на кінець 2020 року на 1 грн. власного капіталу залучало 4,07 грн. залучених коштів, на кінець 2021 року – 1,31 грн залучених коштів. Незважаючи на значне зменшення значення даного показника, його величина знаходиться не в межах норми, що негативно характеризує діяльність підприємства, але зменшення значення даного показника на кінець 2021 року є позитивною тенденцією. Підприємство не має власних оборотних коштів впродовж досліджуваного періоду, але на кінець 2021 року дана нестача зменшилась майже в 3 рази, що є позитивною тенденцією. Такі зміни викликали збільшення значень коефіцієнта маневреності власного капіталу та коефіцієнта забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами, які знаходиться поза межами норми, але мають тенденцію до збільшення впродовж досліджуваного періоду, попри це дані показники ще залишаються поза межами норми.

Таким чином, аналіз показників фінансової стійкості підприємства дозволяє зробити висновок про недостатньо ефективне вкладення грошових коштів в діяльність підприємства та нестійке та нестабільне функціонування підприємства на ринку.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» допомогою табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Розрахунок абсолютних показників для аналізу ліквідності балансу звітнього року

Показники активу балансу	Сума, тис.грн.		Показники пасиву балансу	Сума, тис.грн.		Платіжний результат, тис.грн.	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
A_1 – Найбільш ліквідні активи (1160+1165)	10	4858	P_1 – Найбільш термінові зобов'язання (1605+1615÷1660+1690+1700)	16219	15229	-16209	-10371
A_2 – Активи, які можна реалізувати швидко (1120÷1155+1190)	8189	5944	P_2 – Короткострокові пасиви (1600+1610)	3352	-	4837	5944
A_3 – Активи, які можна реалізувати повільно (1100+1110+1170+1200)	2580	528	P_3 – Довгострокові пасиви (1500÷1520)	-	-	2580	528
A_4 – Активи, реалізація яких пов'язана з труднощами (1095)	13596	15518	P_4 – Постійні пасиви (1495+1665+1525+1526)	4804	11619	8792	3899
<i>Баланс</i>	24375	26848	<i>Баланс</i>	24375	26848	x	x

На початок року

$$\begin{aligned} A_1 &< P_1 \\ A_2 &> P_2 \\ A_3 &> P_3 \\ A_4 &> P_4 \end{aligned}$$

На кінець року

$$\begin{aligned} A_1 &< P_1 \\ A_2 &> P_2 \\ A_3 &> P_3 \\ A_4 &> P_4 \end{aligned}$$

З табл. 4.1 видно, що баланс підприємства не є абсолютно ліквідним як на початок так і на кінець року, тому що не виконується 1 та 4 нерівність.

Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (або табл.2.16) за допомогою табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками

Коефіцієнти ліквідності підприємства	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Норма	Розрахункові значення			Відхилення
			На початок 2020 року	На кінець 2020 року	На кінець 2021 року	
1. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1195+1200 1695	= 2,0	0,54	0,55	0,74	0,19
2. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	1195+1200- -1100-1110 1695	1,0	23,65	0,42	0,71	0,29
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1160+1165 1695	> 0,2 [0,25... 0,35]	0,075	0,00051	0,32	0,32

З табл. 2.17 видно, що коефіцієнти поточної і швидкої ліквідності впродовж двох років. знаходяться не в межах норми, що негативно характеризує діяльність підприємства та свідчить про не змогу покриття його термінових зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності не відповідає нормативним значенням упродовж двох років, що свідчить про неможливість погашення підприємством його термінових зобов'язань абсолютно ліквідними активами, але на кінець 2021 року значення даного показника відповідає нормативному, що є позитивною тенденцією в діяльності підприємства.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.18.

Таблиця 2.18– Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050- 2130-2150	-		2602		2602	100
2. . Фінансовий результат від іншої операційної діяльності	2120-2180	-6261	-	-781	-	-	-
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	-6261	x	-1821	x	-0,2908	-

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
4. Фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності	2200 + 2220 – –2250 –2255	-	-	-	-	-	-
5. Фінансовий результат іншої діяльності	2240 – 2270	6269		-1682		-7951	-126,8
6. Фінансовий результат до оподаткування	2290 (2295)	8	100,0	139	100,0	131	У 16,4 р.

З табл. 2.18 видно, що фінансовий результат від звичайної діяльності був прибутком та в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 131 тис. грн. або у 16,4 р. Це відбулось за рахунок збільшення прибутку від реалізації продукції на 2602 тис.грн, або на 100%. Також позитивний вплив здійснило зменшення збитку від іншої операційної діяльності – на 5480 тис. грн.. або на 87,5%, від операційної діяльності – на 4440 тис.грн., або на 70,9%. Але негативним є зменшення прибутку від іншої діяльності на 7951 тис.грн. або на 126,8 %.

Фінансовий результат від звичайної діяльності в попередньому році формувався за рахунок прибутку від іншої діяльності та збитку від іншої операційної та операційної діяльності. У звітному році він формувався за рахунок прибутку від реалізації продукції та збитку від іншої операційної, операційної та іншої діяльності.

Аналіз формування та динаміки фінансового результату від основної операційної діяльності (реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)) проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.19.

Таблиця 2.19 – Аналіз формування та динаміки фінансових результатів підприємства від основної операційної діяльності

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4510	29942	25432	У 5,64 р
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	4510	27340	22830	У 5,06 р.

Закінчення табл. 2.19

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
3. Адміністративні витрати	2130	-	-	-	-
4. Витрати на збут	2150	-	-	-	-
5. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050-2130-2150	0	2602	2602	-

З табл.2.19. видно, що фінансовий результат від основної операційної діяльності у попередньому році відсутній, але у звітному році став прибутком, який збільшився на 2602 тис. грн. Це відбулось за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції більшими темпами (у 5,64 р.), ніж витрати, що пов'язані з основною операційною діяльністю (собівартість реалізованої продукції у 5,06 р%).

Аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності проводиться даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл.2.20.

Таблиця 2.20 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Операційна оренда активів										
2. Операційна курсова різниця										
3. Реалізація інших необоротних активів										
4. Штрафи, пені, неустойки										
5. Утримання об'єктів житлово-комунального і соціально-культурного призначення										
5. Інші операційні доходи і витрати, в тому числі:		6262	-6261	100		781	-781	100	5480	-87,5
– відрахування до резерву сумнівних боргів	x				x					
– непродуктивні витрати і втрати	x				x					
Всього фінансовий результат від іншої операційної діяльності		6261	-6261	100		781	-781	100	5480	-87,5

З табл. 2.20 видно, що фінансовий результат від іншої операційної діяльності був збитком, який формувався лише за рахунок інших операційних витрат та в звітному році порівняно з попереднім роком зменшився на 5 480 тис. грн або на - 87,5%.

У зв'язку з тим, що підприємство не здійснювало інвестиційну діяльність впродовж досліджуваного періоду її аналіз не проводиться.

У зв'язку з тим, що підприємство не здійснювало фінансову діяльність впродовж досліджуваного періоду її аналіз не проводиться.

Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої діяльності проводиться даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл.2.21.

Таблиця 2.21 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Реалізація фінансових інвестицій	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Реалізація необоротних активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Реалізація майнових комплексів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Не операційна курсова різниця	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Безоплатно одержані активи	-	х	-	-	-	х	-	-	-	-
6. Списання необоротних активів	х	-	-	-	х	-	-	-	-	-
7. Інші доходи і витрати	9436	3167	6269	100,0	-	1682	-1682	100,0	-7951	126,8
Всього фінансовий результат від іншої діяльності	9436	3167	6269	100,0	-	1682	-1682	100,0	-7951	126,8

З табл. 2.21 видно, що фінансовий результат від іншої фінансової діяльності як в попередньому так і в звітному році формувався лише за рахунок інших доходів та витрат. У 2020 р. фінансовий результат від іншої діяльності був прибут-

ком, але на кінець 2021 р. він зменшився на 7951 тис. грн або -126,8 % та став збитком, що негативно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз формування чистого прибутку підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.22.

Таблиця 2.22 - Аналіз формування чистого прибутку

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	2290 (2295)	8	139	131	У 16,4 р.
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис.грн.	2300	1	25	24	У 24 р.
3. Чистий прибуток, тис.грн.	2290 (2295)– –2300	7	114	107	У 15,3 р.

З табл. 2.22 видно, що підприємство на кінець звітнього року мало чистий прибуток у розмірі 114 тис.грн , який у звітному році порівняно з попереднім збільшився на 107 тис.грн або в 15,3 рази. Це відбулось за рахунок збільшення прибутку до оподаткування на 131 тис.грн або в 16,4 р та витрат з податку на прибуток на 24 тис.грн або в 24 рази.

Аналіз рентабельності виробництва здійснюють за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл.2.23.

Таблиця 2.23 - Аналіз рентабельності виробництва

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Абс.відхил.
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	форма№2 р.2290 (2295)	8	139	131
2. Середня річна вартість основних засобів, тис.грн.	форма№1 р.1011*	42627	42548,5	-78,5
3. Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	форма№1 р.1195*	12555	11054,5	-1500,5
4. Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн..	р. 2 + р. 3	55182	53603	-1579
5. Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4·100%	0,016	0,259	0,243

* Розраховується за допомогою середньої арифметичної за період, що аналізується.

З табл. 2.23 видно, що як в звітному, так і в попередньому році рентабельність виробництва мала позитивне значення, яке збільшилось на 0,243%п. Це відбулось за рахунок впливу наступних чинників:

1. Вплив фінансового результату до оподаткування

$$\Delta R_{(ФР)} = \frac{\text{ФР}_{\text{звіт}}}{\text{ОЗ}_{\text{попер}} + \text{ОбК}_{\text{попер}}} * 100\% - \frac{\text{ФР}_{\text{попер}}}{\text{ОЗ}_{\text{попер}} + \text{ОбК}_{\text{попер}}} * 100\% =$$

$$139/(42627+12555)*100-(9/(42627+12555))*100=0,25-0,016=0,234\%п.$$

Збільшення прибутку до оподаткування на 130 тис.грн здійснило позитивний вплив та збільшило рентабельність виробництва на 0,234 % п.

2. Вплив середньої річної вартості основних засобів

$$\Delta R_{(OC)} = \frac{\text{ФР}_{\text{звіт}}}{\text{ОЗ}_{\text{звіт}} + \text{ОбК}_{\text{попер}}} * 100\% - \frac{\text{ФР}_{\text{звіт}}}{\text{ОЗ}_{\text{попер}} + \text{ОбК}_{\text{попер}}} * 100\%$$

$$=139/(42548,5+12555)*100-139/(42627+12555)*100=0,25-0,25=0,0\%п.$$

Зменшення середньорічної вартості основних засобів на 78,5 тис.грн. не здійснило впливу на зміну рентабельності виробництва.

3. Вплив середньої річної вартості оборотних коштів

$$\Delta R_{(ОбК)} = \frac{\text{ФР}_{\text{звіт}}}{\text{ОЗ}_{\text{звіт}} + \text{ОбК}_{\text{звіт}}} * 100\% - \frac{\text{ФР}_{\text{звіт}}}{\text{ОЗ}_{\text{звіт}} + \text{ОбК}_{\text{попер}}} * 100\%$$

$$=139/(42548,5+11054,5)*100-139/(42548,5+12555)*100=0,26-0,25=0,01 \% п.$$

Зменшення середньорічної вартості оборотних коштів на 1500,5 тис. грн призвело до збільшення рентабельності виробництва на 0,01 % п.

$$\text{Перевірка } \Delta R = \Delta R_{(ФР)} + \Delta R_{(OC)} + \Delta R_{(ОбК)} = 0,234 + 0 + 0,01 = 0,244$$

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за двох факторною моделлю Альтмана здійснюється за допомогою формули 1.

$$Z = -0.3877 - 1.0736 \cdot K_{\text{пл}} + 0.579 \cdot \frac{\text{ПК}}{\text{П}} \quad (1)$$

де Z – показник ймовірності банкрутства

$K_{\text{пл}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)

ПК – позиковий капітал (ф. №1, 1595+1695+1700)

П – сума пасивів (ф. №1, р. 1900)

$$Z = -0,3877 - 1,0736 * 0,55 + 0,579 * 19571 / 24375 = -0,3877 - 0,5905 + 0,579 * 0,8029 =$$

$$-0,9782 + 0,4649 = -0,5133$$

$$Z = -0,3877 - 1,0736 * 0,74 + 0,579 * 15230 / 26848 = -0,3877 - 0,7945 + 0,579 * 0,5673 =$$

$$-1,1822 + 0,3285 = -0,8537$$

Оцінка ймовірності банкрутства за двох факторною моделлю Альтмана як в попередньому так й в звітному році показник $Z < 0$, що свідчить про низький рівень банкрутства підприємства, в звітному році значення показника збільшується, що свідчить про збільшення ймовірності банкрутства підприємства та позитивно характеризує його діяльність.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта здійснюється за допомогою формули 2.

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (2)$$

де

Цільові показники	Порядок розрахунку	Алгоритм розрахунку
A	$\frac{\text{Робочий капітал}}{\text{Загальна вартість активів}}$;	$\frac{\text{р. 1195} + \text{1200 ф.№1}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$
B	$\frac{\text{Прибуток до сплати податків та відсотків}}{\text{Загальна вартість активів}}$;	$\frac{\text{р.2290 (2295) ф.№2}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$
C	$\frac{\text{Прибуток до сплати податків}}{\text{Короткострокова заборгованість}}$;	$\frac{\text{р.2290 (2295) ф.№2}}{\text{р. 1695 ф.№1}}$
D	$\frac{\text{Обсяг продажу}}{\text{Загальна вартість активів}}$;	$\frac{\text{р.2000 ф.№2}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$

$$Z_{\text{поп.}} = 1,03 * 0,44 + 3,07 * 0,00033 + 0,66 * 0,00041 + 0,4 * 0,19 = 0,4532 + 0,00101 + 0,0027 + 0,072 = 0,45448$$

$$Z_{\text{зв}} = 1,03 * 0,42 + 3,07 * 0,0052 + 0,66 * 0,0091 + 0,4 * 1,12 = 0,4326 + 0,015964 + 0,006 + 0,448 = 0,902564$$

Таблиця 2.24 – Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта

Цільові показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік
A	р. 1195 ф.№1	10779/24375=0,44	11330/26848=0,42
	р. 1300 ф.№1		
B	р.2290 (2295) ф.№2	8/24375=0,00033	139/26848=0,0052
	р. 1300 ф.№1		
C	р.2290 (2295) ф.№2	8/19571=0,00041	139/15230=0,0091
	р. 1695 ф.№1		
D	р.2000 ф.№2	4510/24375=0,19	29942/26848=1,12
	р. 1300 ф.№1		
Z		0,454	0,903

За результатами оцінки ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта, наведеному в табл. 2.24, видно, що в попередньому році показник $Z < 0,862$ та складає 0,454, що свідчить про високу ймовірність банкрутства, але в звітному році показник $Z > 0,862$, це свідчить про покращення фінансового стану підприємства та зменшення ймовірності банкрутства підприємства.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за системою показників Бівера здійснюється за даними форм №1 «Баланс» та № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл.2.25.

Таблиця 2.25 – Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за системою показників Бівера

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Рекомендовані значення показників		
				Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
1. Коефіцієнт Бівера	$\frac{p.(2350+2515) \text{ ф. №2}}{p. (1595+1695+1700) \text{ ф.№1}}$	0,00046	0,0157	0,4 – 0,45	0,17	-0,15
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	см. табл.. 2.17	0,55	0,74	$\leq 3,2$	$\leq 2,0$	$\leq 1,0$
3. Рентабельність капіталу за чистим прибутком	см. табл.. 2.11	0,025	0,445	6-8	4	-22

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Рекомендовані значення показників		
				Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
4. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{p. (1595+1695+1700) \text{ ф.№1}}{p. 1900 \text{ ф.№1}}$	0,6248	0,2705	$\leq 0,37$	$\leq 0,50$	$\leq 0,80$
1. Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	$\frac{p. (1495 - 1095) \text{ ф.№1}}{p. 1300 \text{ ф.№1}}$	-0,3607	-0,1453	0,4	$\leq 0,30$	=0,06

Оцінка банкрутства підприємства за системою показників Бівера (табл. 2.25), свідчить, що як в попередньому так й в звітному році по всім показникам окрім коефіцієнта поточної ліквідності підприємство відноситься до II групи – за 5 років до банкрутства, а за коефіцієнтом поточної ліквідності – до I групи – стійкий фінансовий стан, тобто з урахуванням значень всіх показників підприємство можна віднести до II групи.

2.1. Аналіз кредитоспроможності підприємства

Визначення класу позичальника на прикладі досліджуваного підприємства здійснюється за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.26.

Таблиця 2.26 – Методика визначення класу позичальника (досліджуваного підприємства)

Найменування	Розрахунок	Значення	Бали
1. Показники фінансового стану			
<i>1.1. Показники ліквідності</i>			
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Кал = 0,32	Кал < 0,1	
		0,1 < Кал < 0,2	
		Кал > 0,2	75
Авл – високоліквідні активи, до яких належать грошові кошти, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції; Зп – поточні зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів та розрахунків з кредиторами			
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	Кшл = 0,71	Кпл < 0,2	
		0,25 < Кпл < 0,5	
		0,5 < Кпл < 0,75	75
		Кпл > 0,75	
Ал – ліквідні активи, які складаються з високоліквідних активів, дебіторської заборгованості та векселів одержаних			

Найменування	Розрахунок	Значення	Бали
3. Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)	Кзл = 0,74	Кзл < 1	0
		1 < Кзл < 1,5	
		1,5 < Кзл < 2,0	
		Кзл > 2,0	
Найменування	Розрахунок	Значення	Бали
Ао – оборотні активи			
<i>1.2. Показники фінансової стійкості</i>			
1. Коефіцієнт автономії	Кавт = 0,43	Кавт < 0,1	
		0,1 < Кавт < 0,5	25
		0,5 < Кавт < 1,0	
Вк — власний капітал; А — активи. При умові, якщо Вк < 0, коефіцієнт не розраховується			
2. Коефіцієнт незалежності	Кс = 1,31	Кс > 1,5	
		1 < Кс < 1,5	25
		0,5 < Кс < 1,0	
		0 < Кс < 0,5	
Зк — залучені кошти, які складаються з довгострокових та поточних зобов'язань. При умові, якщо Вк < 0, не розраховується			
3. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Ко = -0,34	Ко < 0,1	0
		0,1 < Ко < 0,25	
		0,25 < Ко < 0,5	
		Ко > 0,5	
ОК вл – власний оборотний капітал, який розраховується як різниця між власним капіталом та необоротними активами (ОК вл > 0). При умові, якщо ОК вл < 0, коефіцієнт не розраховується			
4. Коефіцієнт маневреності власних коштів	Кман = -0,34	Кман < 0,25	0
		0,25 < Кман < 0,5	
		Кман > 0,5	
Ан – необоротні активи. При умові, якщо Вк < 0 або (Вк - Ан) < 0, коефіцієнт не розраховується			
<i>1.3. Показники фінансово-економічної діяльності, які розглядаються в динаміці</i>			
1. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Кдз пр = 0 Кдз от = 0		
Дз – довгострокові зобов'язання			
2. Показники рентабельності та оборотності (при наявності у підприємства збитків показники рентабельності не розраховуються)			
2.1. Рентабельність активів	Ра = 0,00025 0,0045		+ 25
Чп – чистий прибуток; Асер – середньорічна вартість активів розраховується як (активи на початок періоду + активи на кінець періоду): 2			
2.2. Рентабельність продаж	Рп = 0,0016 0,0038		+ 25
Чд – чистий дохід			
3. Коефіцієнт оборотності активів	Коа = 0,16 1,17		+ 25
4. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	Коз = 1,75 56,71		+ 25
ТМЗсер> – середньорічна вартість товарно-матеріальних запасів розраховується як (ТМЗ на початок періоду + ТМЗ на кінець періоду): 2			
5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Код = 0,51 4,24		+ 25
Дсер – середньорічна сума дебіторської заборгованості розраховується як (дебіторська заборгованість на початок періоду + дебіторська заборгованість на кінець періоду): 2			
6. Коефіцієнт валового прибутку	Квп = 0 0		-

Найменування	Розрахунок	Значення	Бали
Вп – валовий прибуток; Чд – чистий дохід			
7. Коефіцієнт якості дебіторської заборгованості	$K_{ДТ} = \frac{1}{1}$		
Дч – дебіторська заборгованість за товари та послуги (чиста реалізаційна вартість); Дз – дебіторська заборгованість за товари та послуги (первісна вартість)			
Найменування	Розрахунок	Значення	Бали
8. Коефіцієнт кредиторської заборгованості	$K_{КТ} = \frac{0,55}{0,48}$	-	
Ктд – кредиторська заборгованість (довгострокові зобов'язання); Ктз – загальна кредиторська заборгованість (довгострокові та поточні зобов'язання)			
9 Коефіцієнт собівартості	$K_{Св} = \frac{1}{0,91}$	+	
Св – собівартість реалізованої продукції; В – дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)			
Наведені вище показники розглядаються в динаміці за квартал (значення на початок та на кінець кварталу). За кожен позитивну зміну позичальнику додається 25 балів.			
<i>1.4. Обороти за рахунками</i>			
1. Достатність оборотів по рахунках до зобов'язань	$K =$	$K_{д} > 2,0$	
		$1,5 < K_{д} < 2,0$	
		$1,0 < K_{д} < 1,5$	
		$0,5 < K_{д} < 1,0$	
		$0,25 < K_{д} < 0,5$	
Нсм – середньомісячні надходження на рахунки позичальника протягом трьох останніх місяців. У разі, якщо середньомісячні надходження більші, ніж середньомісячна виручка від реалізації за аналогічний період коефіцієнт розраховується як: $K_{д} = \frac{Вс}{Ск}$; Вс – середньо-місячний дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) Ск – сума кредиту			
2. Оборот по всіх рахунках клієнта (в тис. грн.)	.	>10 000	
		5000–9999	
		2000–4999	
		1000–1999	
		500–999	
		100–499	
3. Динаміка середньомісячних оборотів по рахунках		Збільшення	
		Зменшення	
При розрахунку використовуються середньомісячні обороти по рахунках за звітний квартал порівняно з попереднім кварталом. Для підприємств з сезонним характером виробництва дані за звітний квартал порівнюються з даними за аналогічний період минулого року			
4. Наявність рахунків в інших банках щодо частки їх середньомісячних оборотів в оборотах за всіма рахунками клієнта			
< 25 %			
> 25 % та < 50 %			
> 50 % та < 75 %			
> 75% та < 100%			
Не має рахунків в інших банках			0
3. Кредитна історія			
1. Наявність погашених кредитів у банку розглядається за останні 3 роки, а в разі наявності декількох кредитів показник оцінюється за найгіршим	Кредитами не користувався		
	Кредит і відсотки були погашені своєчасно		50+
	Кредит та/ або відсотки погашалися з простроченням:		
	до 10 днів		
	від 10 до 30 днів		
	від 30 до 60 днів		
понад 60 днів			
2. Наявність діючих кредитів	Кредити є в інших банках		+
	Є декілька кредитів у банку		

Найменування	Значення	Бали
4. Об'єктивні фактори діяльності підприємства		
1. Місцезнаходження клієнта (фактичне)	м. Київ та область (для філіалів банку область, де розташовано філіал)	
	інші області України	+10
	країни СНД	
	інші країни	
Найменування		
Значення		
Бали		
2. Термін існування підприємства	Більше 5 років	50
	3–5 років	
	1–3 роки	
	Менше 1 року	
3. Наявність контролю за поточною діяльністю клієнта:		
а) частка банку в статутному капіталі, %	>30	
	> 20 < 30	
	> 10 < 20	
	> 0 < 10	
	0	0
б) керівник клієнта (директор, фінансовий директор, заступник директора— з правом підпису платіжних документів) є співробітником банку	Так	
	Ні	+
4. Кількість місяців, що залишилася до погашення кредиту (від звітної дати на яку проводиться оцінка).	більше 12 місяців	5
	6–12 місяців	
	3–6 місяців	
	1–3 місяця	
	до 1 місяця	
5. Специфіка діяльності клієнта		
5.1. Сезонність діяльності	Так	
5.2. Наявність власної нерухомості, торговельної мережі, зареєстрованої торгової марки	Так	+
5.3. Контрагенти за кредитною угодою	Постійні	+25
	Разові	
5.4. Наявність постійної валютної виручки	Так	
6. Рівень менеджменту:	Високий	
	Достатній	
	Низький	-20
5. Додаткові фактори		
1. Причетність (утягнення) позичальника в судові розгляди (наявність судових позовів до клієнта, можливість застосування до нього штрафних санкцій, арешт поточного рахунку тощо)	Так	
	Ні	+
2. Участь клієнта в спільних проектах, програмах з банком	Так	
	Ні	+
3. Наявність державної підтримки клієнта	Так	
	Ні	

Таким чином, з табл.2.26 видно, що кількість набраних балів підприємством за результатами проведеної оцінки склала 445 балів. Такий позичальник відноситься до класу В» – середній ризик. Тобто фінансова діяльність задовільна і потребує більш детального контролю. Надходження коштів і платоспроможність по-

зичальника свідчать про ймовірність несвоєчасного погашення кредитної заборгованості в повній сумі та в строки, передбачені договором, якщо недоліки не будуть усунені. Одночасно спостерігається можливість виправлення ситуації і покращення фінансового стану позичальника. Забезпечення кредитної операції має бути ліквідним і не викликати сумнівів щодо оцінки його вартості, правильності оформлення угод про забезпечення тощо.

Результати фінансового аналізу діяльності ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» за 2020-2021 рр. наведені в табл. 2.27.

Таблиця 2.27 – Результати фінансового аналізу діяльності ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» за 2020-2021 рр.

	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	4510	29942	25432	У 5,6 р.
2. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	4510	27340	22830	У 5,1 р.
3. Адміністративні витрати, тис.грн.	4159	-	-	-
4. Витрати на збут, тис.грн.	-	-	-	-
5. Валовий прибуток, тис.грн.	-	-	-	-
6. Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	8669	27340	18671	У 2,15 р.
7. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	192,2	91,3	-100,9	52,6
8. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	8	139	131	У 16,4 р.
в тому числі:				
- від основної операційної діяльності	0	2602	2602	-
- від іншої операційної діяльності	-6261	-781	5480	-87,5
- від фінансової діяльності	-	-	-	-
- від іншої діяльності	6269	-1682	-7951	-126,8
9. Податок на прибуток, тис.грн.	1	25	24	У 24 р.
10. Чистий прибуток, тис.грн.	7	114	107	У 15,3 р.
11. Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	12555	11054,5	-1500,5	-12
12. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,36	2,71	2,35	В 6,5 р.
13. Тривалість одного обороту оборотних коштів, днів	1002	132,87	-869,13	-86,7
14. Коефіцієнт автономії	0,20	0,43	0,23	х
15. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів	4,07	1,31	-2,76	х
16. Наявність власних оборотних коштів	-8792	-3900	4892	х
17. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-1,83	-0,34	1,49	х
18. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів вла-	-0,82	-0,34	0,48	х

сними оборотними коштами				
19. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	0,55	0,74	0,19	x
20. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	0,42	0,71	0,29	x
21. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00051	0,32	0,32	x
22. Рентабельність виробництва, %	0,016	0,259	0,243	x
23. Рентабельність всього вкладеного капіталу, %	0,162	1,169	1,007	x
24. Рентабельність власного капіталу, %	0,939	3,647	2,708	x
25. Рентабельність основного капіталу, %	0,046	0,783	0,737	x
26. Рентабельність оборотного капіталу, %	0,056	1,031	0,975	x
27. Рентабельність власного оборотного капіталу, %	-	-	-	x

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

Висновки до другого розділу

Дослідження основних техніко-економічних показників 3 показало:

- у 2021 році в порівнянні з 2020 роком збільшився чистий дохід на 25 432 тис. грн. або у 5,6 р;
- собівартість реалізованої продукції в 2021 р. в порівнянні з 2020 р. збільшилась на 22 830 тис. грн. або у 5,1р. Спостерігається зменшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції, що позитивно вплинуло на фінансовий результат від основної операційної діяльності; це відбулось за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції більшими темпами (у 5,6 р), ніж темпи збільшення повної собівартості реалізованої продукції (у 2,15 р.).
- фінансовий результат до оподаткування був прибутком, який збільшився у 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 131 тис. грн. або у 16,4 р. внаслідок збільшення прибутку від основної операційної діяльності на 2602 тис. грн та зменшення збитку від іншої операційної діяльності на 5480 тис.грн. або на 87,5 %. Негативний вплив здійснило перетворення прибутку на збиток від іншої діяльності став збитковим, що призвело до його зменшення на 7951 тис. грн. або 126,8 %. Фінансова діяльність упродовж двох років відсутня.;
- аналіз показників фінансової стійкості підприємства дозволяє зробити висновок про недостатньо ефективне вкладення грошових коштів в діяльність підприємства та нестійке та нестабільне функціонування підприємства на ринку: коефіцієнт фінансової стійкості впродовж двох років знаходяться не в межах норми, що свідчить про нестабільність та фінансову залежність підприємства від зов-

нішніх кредиторів; підприємство не має власних оборотних коштів впродовж досліджуваного періоду, але на кінець 2021 року дана нестача зменшилась майже в 3 рази, що є позитивною тенденцією - такі зміни викликали збільшення значень коефіцієнта маневреності власного капіталу та коефіцієнта забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами, які знаходяться поза межами норми, але мають тенденцію до збільшення впродовж досліджуваного періоду, попри це дані показники ще залишаються поза межами норми.

- відбулось покращення ефективності використання оборотних коштів, про що свідчить збільшення коефіцієнту оборотності оборотних коштів на 2,35 обороти або в 6,3 р та скорочення тривалості одного обороту оборотних коштів на 869,13 днів або на 86,7 %;

- коефіцієнти поточної і швидкої ліквідності впродовж двох років. знаходяться не в межах норми, що негативно характеризує діяльність підприємства та свідчить про не змогу покриття його термінових зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності не відповідає нормативним значенням упродовж двох років, що свідчить про неможливість погашення підприємством його термінових зобов'язань абсолютно ліквідними активами, але на кінець 2021 року значення даного показника відповідає нормативному, що є позитивною тенденцією в діяльності підприємства.

- спостерігається збільшення показників рентабельності капіталу на 1,01 % п. та рентабельності виробництва – на 0,24% пункти в 2021р. в порівнянні з 2020 р., що позитивно характеризує основну операційну діяльність підприємства.

В структурі дебіторської заборгованості на початок звітного року найбільшу питому вагу займає заборгованості за товари, роботи, послуги – 67,08%, заборгованість за розрахунками – 32,65%, іншої заборгованості – 0,27%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни в структурі дебіторської заборгованості: зменшилась питома вага заборгованості за товари, роботи послуги на 61,04 % пункти та заборгованості за розрахунками на 10,46 % пункти відповідно; збільшилась питома вага іншої заборгованості – на 71,5% пункти.

Таким чином, аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» свідчить про нестійкий фінансовий стан підприємства, але у 2021 р. спостерігається незначне покращення фінансового стану.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»

3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

Облік діяльності на підприємстві ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» ведеться згідно чинного законодавства, інструкціям, нормативно-правовим актам органів державної влади і місцевого самоврядування, керівним матеріалам фінансових, контрольно-ревізійних та податкових органів з організації бухгалтерського обліку та складання звітності, а також інших документів, які регулюють господарсько-фінансову діяльність товариства.

При організації бухгалтерського обліку підприємство дотримуватись наступних правил і принципів:

1. Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації. Процес реєстрації, накопичення, узагальнення та збереження інформації про діяльність підприємства ведеться безперервно від створення юридичної особи і до дати припинення юридичної особи.

2. Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів.

Саме власник підприємства як особа, найбільш зацікавлена в результатах діяльності підприємства та їх визначенні, має пріоритетне право у вирішенні питання організації бухгалтерського обліку.

Власник здійснює свої права щодо управління підприємством безпосередньо або через уповноважені ним органи відповідно до статуту підприємства.

3. Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе власник або уповноважений орган (посадова особа) [27].

Керівник підприємства несе відповідальність як за організацію бухгалтерського обліку, так і за збереження відповідної документації протягом встановлених законодавством строків.

Таблиця 3.1. - Терміни зберігання документів бухгалтерського обліку та звітності

Документи бухгалтерського обліку та звітності	Термін зберігання
Річні бухгалтерські звіти, примітки до звітності, спеціалізовані форми	до ліквідації підприємства
Первинні документи, які фіксують факт виконання господарської операції, що є підставою для запису в реєстрах бухгалтерського обліку та податкових записів	3 роки (за умови завершення перевірки податковими органами з питань додержання податкового законодавства)

4. Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації:

– введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

– користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;

– ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою;

– самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Ця форма організації бухгалтерського обліку не може застосовуватися на підприємствах, звітність яких повинна оприлюднюватися.

Керівник підприємства має право обрати одну з дозволених форм організації ведення бухгалтерського обліку. Незалежно від обраної форми

ведення бухгалтерського обліку, відповідальність за його організацію, ведення і зберігання документації залишається на керівнику підприємства. Керівник підприємства (власник чи уповноважений орган) несе відповідальність за те, що бухгалтерський облік повинен забезпечити складання фінансової звітності, в якій вся інформація є вільною від упередженості, повною з усіх суттєвих аспектів та доречною для потреб користувачів.

5. Підприємство самостійно:

- визначає облікову політику підприємства;
- обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад, встановлених цим Законом, та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних;
 - розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів;
 - затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку;
 - може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства.

Перелічені правила оформляються наказом керівника підприємства про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику підприємства, додатками до якого можуть бути:

- списки осіб, які мають право підписувати бухгалтерські документи та надавати дозвіл на здійснення господарських операцій, які пов'язані з перерахуванням (виплатою) грошових коштів, витратами товарно-матеріальних цінностей та іншого майна;
- правила документообігу, регламент та графіки проходження документів;

- наказ про організацію відокремлених підрозділів та затвердження положень про них;
- затвердження посадових інструкцій.

При визначенні облікової політики в наказі підприємства також розкривається інформація шляхом описання принципів, які застосовуються для обчислення оцінки статей балансу, в тому числі визнання активів, а також застосування методів і процедур обліку за окремими статтями звітності, зокрема застосування методів амортизації необоротних активів, установлюються пороги суттєвості облікової інформації.

Таблиця 3.2. - Поріг суттєвості для різних об'єктів обліку

Об'єкти обліку	Поріг суттєвості
— окремі об'єкти обліку активів, зобов'язань і власного капіталу	5% відповідно всіх активів, зобов'язань і власного капіталу
— окремі види доходів і витрат	2% чистого прибутку (збитку)
З метою відображення переоцінки або зменшення корисності об'єктів обліку	1% чистого прибутку (збитку) або 10% відхилення залишкової вартості об'єктів обліку від їх справедливої вартості
для інших господарських операцій та об'єктів обліку	1-10% з урахуванням обсягів діяльності підприємства*
* Лист Міністерства фінансів України від 29.07.2003 р. №04230-04108 «Щодо застосування критеріїв суттєвості у бухгалтерському обліку» .	

6. Керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

7. Головний бухгалтер або особа, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства:

- забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності;

- організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства;
- забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства.

3.2. Організація на підприємстві обліку дебіторської заборгованості

Організація первинного обліку дебіторської заборгованості. Загальна схема документообігу.

Бухгалтерський облік на підприємстві веде бухгалтерська служба, до якої належить: головний бухгалтер та бухгалтер, тому бухгалтерський облік здійснюється на підприємстві звітністю головного бухгалтера та його помічника.

Підприємство веде бухгалтерський, фінансовий та податковий облік за автоматизованою формою, користуючись програмою «1С:Підприємство» 8.2 та Медок, та допоміжними програмами MSOffice: Excel і Word; веде статистичну звітність відповідно до чинного законодавства.

Система бухгалтерського обліку – континентальна.

Підприємство здає п'ять форм фінансової звітності у органи статистики:

- Форма № 1 – «Баланс» (Звіт про фінансовий стан);
- Форма № 2 – «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід);
- Форма № 3 – «Звіт про рух грошових коштів» (за прямим методом);
- Форма № 4 – «Звіт про власний капітал»;
- Форма № 5 – «Примітки до річної фінансової звітності».

Форму № 1 – «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) та форму № 2 – «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід) підприємство здає у

органи статистики щоквартально. Всі інші форми товариство подає в кінці року (також враховуючи форму № 1 та форму № 2 за рік).

Весь цикл бухгалтерського обліку від здійснення операції до складання фінансової звітності може бути поділений на такі етапи:

1. Відображення всіх операцій у первинних документах в програмі;
2. Аналіз операції, її визнання та оцінка відповідно до вимог П(С)БО;
3. Внесення записів за результатами переоцінки або зміни графіків платежів та внаслідок зміни валютних курсів (у розрізі валютних договорів);
4. Закриття рахунків доходів і витрат;
5. Складання оборотно-сальдового балансу;
6. Складання фінансової звітності (Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки).

Етапи 1, 2, 3, 4, 5 здійснюються підприємством щомісяця, етап 6 – раз у квартал.

Документообіг при відображенні здійснення всіх господарських операцій на підприємстві:

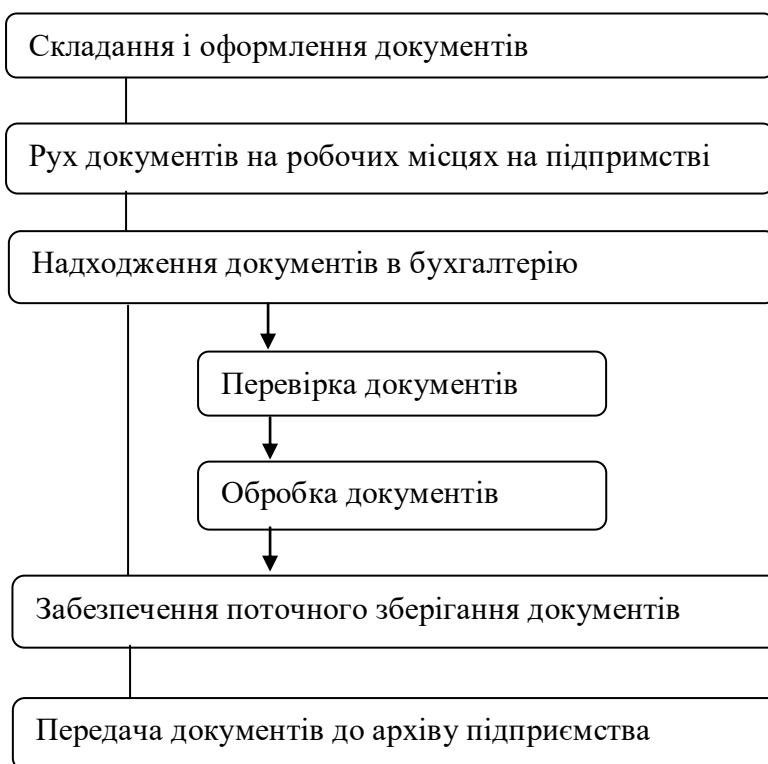

Рисунок 3.1. Документообіг при відображенні здійснення всіх господарських операцій на підприємстві.

Товариство має право самостійно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, яка регулюється чинним законодавством України.

При здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємство користується повним обсягом прав суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності відповідно до чинного законодавства.

Трудовий колектив підприємства складають усі громадяни, що беруть участь в діяльності Товариства на основі трудового договору (контракту), а також інших правових форм, що регулюють трудові відносини.

Мінімальний розмір заробітної плати працівників не може бути меншим за розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством.

Усі працівники підлягають пенсійному та соціальному страхуванню в порядку і на умовах, встановлених законодавством.

Згідно П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" - це сума заборгованості дебіторів підприємства на певну дату. Керуючись вимогами П(С)БО 10 підприємство у бухгалтерському обліку відображає інформацію про дебіторську заборгованість окремо за двома видами:

- поточна дебіторська заборгованість;
- довгострокова дебіторська заборгованість.

Поточна дебіторська заборгованість - виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу. Тобто для віднесення дебіторської заборгованості до поточної, достатньо наявності хоча б одного з двох наведених критеріїв.

Довгострокова дебіторська заборгованість - виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена після 12 місяців з дати балансу, тобто для віднесення заборгованості до довгострокової, необхідна одночасна наявність двох наведених критеріїв (рис. 3.2).

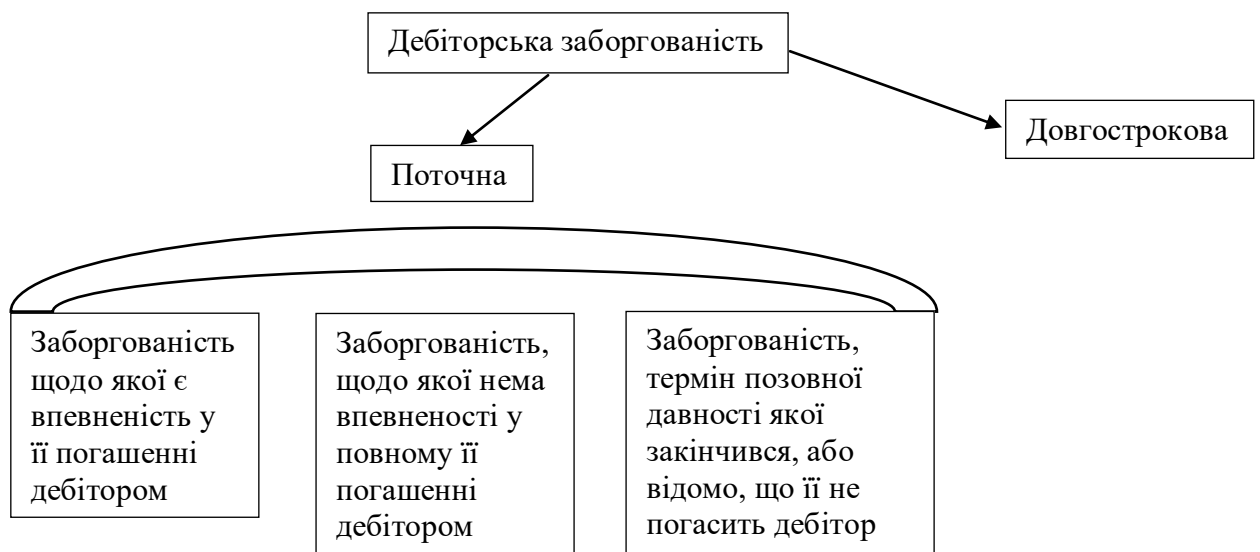

Рисунок 3.2. Класифікація дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість також класифікується за об'єктами щодо яких вона виникла. Згідно з цим виділяють такі види дебіторської заборгованості:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- заборгованість забезпечена вексями;
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків);
- інша дебіторська заборгованість.

Залежно від своєчасності погашення дебіторська заборгованість поділяється на:

- дебіторську заборгованість, строк оплати якої не настав (строкова дебіторська заборгованість);
- дебіторська заборгованість не сплачена в строк (прострочена). В тому числі:
 - сумнівна дебіторська заборгованість;
 - безнадійна дебіторська заборгованість.

Накопичення великих обсягів дебіторської заборгованості знижує платоспроможність підприємства. Для проведення розрахунків за зобов'язаннями підприємству доводиться перетворювати високоліквідні активи на грошові кошти, у протилежному випадку йому загрожує банкрутство.

Довготермінову дебіторську заборгованість оцінюють за дисконтованою вартістю майбутніх платежів, яких очікують для погашення цієї заборгованості. Порядок дисконтування необхідно своєчасно довести до облікових працівників, до обов'язків яких входить облік розрахунків з дебіторами.

Заборгованість за фінансовою орендою відображають у балансі орендодавця в сумі чистих інвестицій в оренду.

Поточну дебіторську заборгованість оцінюють у фактичній сумі на дату її виникнення.

Крім того, при оцінці товарної дебіторської заборгованості чинним законодавством передбачені певні особливості. Відповідно до принципу обачності, в момент визначення доходу від реалізації підприємство має визначити можливі втрати від неповернення частини боргів покупцями. Тобто, за сумнівною заборгованістю з метою відображення реальної картини фінансового стану підприємства створюють резерв сумнівних боргів, таким чином слід організувати відображення поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

Облік операцій по дебіторській заборгованості, здійснюється на підставі господарських договорів та первинних документів, що засвідчують факт здійснення господарської операції. Завдання організації документування цих операцій) скласти графік документообігу із зазначенням конкретних виконавців, дат виписки та передачі документів до архіву.

Порядок і форми розрахунків між організацією і покупцем визначаються у господарських договорах. Бухгалтер звертає увагу на відповідальність істотних умов договору вимогам чинного законодавства. Це найбільш розповсюджена і важлива основа виникнення зобов'язань, основна форма реалізації товарно-грошових відносин в ринковій економіці. Договір вважається укладеним з моменту набуття ним обумовленої форми (наприклад, простої письмової або нотаріально засвідченої). Укладання договору представляє собою процес, який складається з двох стадій: оферти (пропозиція укласти договір) та акцепту (відповідь про згоду укласти договір). Пропозиція про укладання договору може бути висловлена усно або зроблена письмово із зазначенням строку для відповіді або без нього. Якщо оферта містить вказівку на строк для відповіді, договір вважається укладеним, якщо особа, яка внесла пропозицію укласти договір, одержала від іншої сторони відповідь про прийняття пропозиції (акцепт) протягом цього терміну. Якщо ж оферта не містить вказівок на строк і зроблена в письмовій формі, то договір вважається укладеним, коли відповідь про прийняття пропозиції одержана протягом необхідного для цього строку. Основними положеннями договорів, на які звертає головний бухгалтер організації, є: строк та місце виконання зобов'язань; ціна договору (визначається угодою сторін); форма розрахунків. Після досягнення сторонами згоди за всіма умовами договору і складання кінцевої редакції тексту договору настає момент його підписання. Договір підписується особою, яка має на це право.

На підприємстві ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» первинний облік по розрахункам з покупцями і замовниками послуг ведеться з використанням рахунку 361 «Розрахунки з покупцями» та на рахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами».

Наступними первинними документами на підприємстві ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» виступають такі документи, наведені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3. - Первинні документи з обліку дебіторської заборгованості

Виникнення заборгованості	Погашення заборгованості
Рахунки-фактури	Прибуткові касові ордери
Видаткові накладні	Платіжне доручення вхідне
Податкові накладні	Виписки банку
Акт прийнятих робіт, послуг	
Товарно-транспортні накладні	

Відображення в обліку отримання і повернення грошового авансу підзвітною особою та розрахунків з іншими підприємствами

Операції з відображення в обліку розрахунків з підзвітними особами - звичні, можна сказати повсякденні для бухгалтерів підприємств усіх форм власності і видів діяльності.

Водночас розрахунки з підзвітними особами зачіпають досить широке коло операцій - з готівковими коштами у національній та іноземній валюті, розрахунками, переміщенням цінностей (необоротні й оборотні активи), оплатою послуг, формуванням витрат і вартості цінностей, оподаткуванням, утриманнями із заробітної плати працівників, специфічно вирішених правових відносин, використанням як типових форм первинних документів, так і нестандартних документів, розроблених на підприємстві, і т.д. В підсумку, як показує практика, помилки, що виникають при проведенні розрахунків за участю підзвітних осіб, не рідкість.

Розглянемо спочатку, хто для підприємства є підзвітною особою.

Підзвітна особа - довірена особа підприємства, якій підприємство надало такий статус.

Статус підзвітної особи - сукупність прав і обов'язків фізичної особи, що перебуває в певних відносинах з підприємством - працівника цього підприємства, посадової особи, власника підприємства. У поняття статусу входять права і обов'язки особи, передбачені для учасника трудових, адміністративно-правових відносин.

Статус підзвітної особи підприємства залежно від мети її відрядження нормативною базою встановлений не для всіх категорій працюючих.

У відрядження може бути відправлена фізична особа, з якою відносини підприємства регулюються трудовим договором (угодою, контрактом) на постійній основі або як зі сумісником. Тобто, якщо з таким працівником відносини підприємства регулюються цивільно-правовими договорами, він не може їхати в службове відрядження від цього підприємства. Що стосується сумісника, то він може мати два посвідчення про відрядження (переважно в один пункт і, очевидно, з однією метою) - одне з основного місця праці, друге - з місця праці за сумісництвом (Інструкція про службові відрядження № 669) [45].

Основні операції із розрахунків з підзвітними особами підприємства подані в таблиці 3.4. На малих і невеликих підприємствах деякі операції, особливо на початкових стадіях розрахунків, можуть не мати чітких меж і бути об'єднані.

Перший етап відносин починається з визначення - в якості кого і де залучатиметься підзвітна особа за межами підприємства. Мету, для досягнення якої відряджається підзвітна особа, визначає керівник підприємства.

Таблиця 3.4 - Послідовність операцій із розрахунків з підзвітною особою підприємства

Операції	Основні первинні документи, що оформляються під час здійснення операцій з підзвітними особами
1	2
1. Отримання завдання підзвітною особою для цього підприємства	Затвердження списку осіб, які одержують готівкові кошти на господарські потреби. Оформлення відносин працівника з підприємством, працівник - член керівного органу - наказ про оформлення розрахунків з підзвітними особами. Усне або письмове розпорядження, наказ про службове відрядження. Оформлення, при необхідності, довіреності підприємства. Затвердження розрахунку суми необхідних грошових коштів для виконання завдання. Оформлення посвідчення про відрядження і реєстрація його в журналі реєстрації службових відряджень
2. Отримання авансу для оплати витрат	Витратний касовий ордер з вказівкою мети витрачання коштів або платіжна відомість. Реєстрація в журналі контролю підзвітних сум

1	2
3. Скерування працівника на інше підприємство	Придбання проїзних документів, оформлення документів на перевезення багажу або іншого вантажу та інших документів, необхідних для проїзду до місця призначення відрядження
4. Оформлення документів на отримані цінності, роботи або послуги на іншому підприємстві: - передача отриманої під звіт готівки на оплату цінностей, робіт або послуг; - отримання цінностей, робіт або послуг; - виконання завдання із службового відрядження	Оформлення квитанцій (в тому числі до прибуткового касового ордера), касового чека, акта закупівлі, товарного чека, накладної на відпускання ТМЦ, акта купівлі-продажу, акта виконаних робіт, товаротранспортної накладної, податкової накладної. Виконання передбачених завданням дій на іншому/інших підприємствах. Можливе на даному етапі отримання перерахованої заробітної плати відрядженою особою за його заявою
5. Повернення працівника з відрядження. Передача матеріальних цінностей матеріально відповідальній особі свого підприємства: - передача документів на їх отримання і оплату в бухгалтерію підприємства; - передача документів, що підтверджують витрати на відрядження підзвітної особи в бухгалтерію підприємства	Придбання проїзних документів, оформлення документів на провезення багажу або іншого вантажу й інших документів, необхідних для проїзду від місця відрядження до місця постійної роботи відрядженого працівника. Акт приймання, прибутковий ордер, авансовий звіт і передача з ними всіх супровідних документів, що підтверджують витрати, в бухгалтерію і/або на склад
6. Складання звіту про використання одержаних грошових коштів: - складання звіту про виконання завдання; - затвердження авансового звіту підписом керівника; - отримання перевитраченої готівки або повернення невитраченої готівки; - бухгалтерські операції із розрахунків з підзвітною особою	Звіт про виконану роботу у відрядженні. Затвердження і відображення в Журналі-ордері №7 по кредиту субрахунка 372 "Розрахунки з підзвітними особами" авансового звіту підзвітної особи. Повний розрахунок з підзвітною особою з авансового звіту і в зв'язку з цим оформлення прибуткового (на повернення невикористаних грошових коштів) або витратного (на покриття зробленої і визнаної перевитрати грошових коштів підзвітною особою) касового ордера. Відображення здійснених операцій бухгалтерськими проведеннями із занесенням їх у Головну книгу

Готівка під звіт видається на такі цілі:

- на адміністративно-господарські потреби;
- на витрати із службових відряджень.

Розпорядження керівника (наказ, службова записка, усне розпорядження, вказівка, розрахунок і т.д.) є основою для видачі грошового авансу підзвітній особі, тобто відбувається другий етап відносин.

У зв'язку з підвищеною відповідальністю розрахунків з підзвітними особами для оперативного обліку отримання і повернення грошових коштів на підприємстві бажано мати спеціальний обліковий реєстр, наприклад, Журнал контролю видачі і повернення грошових коштів підзвітним особам (таблиця 3.5).

Працівник бухгалтерії, який веде такий журнал:

- відстежує погашення заборгованості працівником одержаних готівкових коштів;

- інформує адміністрацію про наявність сум за підзвітними особами, про які немає звіту за виданими раніше грошима при оформленні заявки на отримання готівки в банку;

- підтверджує відсутність заборгованості конкретної особи за раніше отриманими грошима для отримання нової суми грошових коштів.

Таблиця 3.5 - Журнал контролю видачі і повернення грошових коштів підзвітними особами

Дані про працівника, який отримав гроші			Дані про розмір вилучених коштів			Дані про повернення готівки			
№ з/п	Дата	П.І.Б. підзвітної особи	Мета видачі	Наказ №	Сума, грн	№ авансового звіту	Дата	Сума, грн	Примітки
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	16	Степовська І.М.	відрядження	07/11-16	1440,00	7	18	-	-

Бухгалтер _____

Відмітка такого працівника бухгалтерії ставиться на наказі (розпорядженні) керівника на видачу готівки підзвітній особі. Записи в цьому реєстрі кореспондують із записами в рахунках бухгалтерського обліку, насамперед за касою.

Починаючи з другого етапу, розрахунки з підзвітною особою відображаються в бухгалтерському обліку.

При видачі готівкових грошових коштів виникає дебіторська заборгованість підзвітної особи перед підприємством, яка погашається після:

1. Подання підзвітною особою авансового звіту з додатком документів, що підтверджують зроблені витрати, визнання вказаних витрат обґрунтованими і затвердження авансового звіту керівником підприємства.

2. І/або повернення залишку невикористаних підзвітною особою готівкових грошових коштів у касу підприємства.

3. І/або утримання залишку невикористаних підзвітною особою грошових коштів з його заробітної плати.

Оперативний облік отримання і повернення готівкових грошових коштів ведеться в Журналі контролю.

Розрахунки з підзвітними особами відносяться до розрахунків підприємства з поточної дебіторської заборгованості. Для таких розрахунків у бухгалтерському обліку використовується субрахунок 372 "Розрахунки з підзвітними особами". Сальдо цього субрахунка може бути як дебетовим, так і кредитовим. Для забезпечення необхідної точності за даним субрахунком можуть відкриватися субрахунки третього порядку, наприклад: 3721 "Розрахунки з підзвітними особами за службовими відрядженнями у національній валюті", 3722 "Розрахунки з підзвітними особами за відрядженнями в іноземній валюті", 3723 "Розрахунки за витратами на господарські потреби" та інші субрахунки.

Підприємству потрібно враховувати обмеження видачі готівкових коштів. Як передбачено Указом Президента №436 [40] та Інструкцією 21 [41], підприємства можуть здійснювати видачу готівкових грошових коштів на господарські потреби з каси за рахунок залишку виручки в касі за відсутності податкової заборгованості.

У таблиці 3.6 розглянуто відображення в бухгалтерському обліку основних операцій при отриманні коштів під звіт і повернення їх.

Таблиця 3.6 - Бухгалтерський облік з підзвітними особами при отриманні грошових коштів з каси і з поточного рахунка

№ з/п	Зміст операції	Дата	Кореспонд. рахунки		Сума, грн
			Д-т	К-т	
1	2	3	4	5	6
1.	Отримані грошові кошти з поточного рахунка в банку для видачі підзвітній особі на службове відрядження	17.10	301	311	1350,00
2.	Отримані грошові кошти з поточного рахунка в банку для видачі підзвітній особі на господарські потреби	17.10	301	311	1050,00
3.	Видані з каси готівкові грошові кошти підзвітній особі у національній валюті на службове відрядження. Відкрито субрахунок 3721 "Розрахунки з підзвітними особами за службовими відрядженнями у національній валюті". За відсутності в підприємства податкової заборгованості готівка видається із залишку коштів у касі	18.10	3721	301	1350,00
4.	Видані з каси готівкові грошові кошти підзвітній особі у національній валюті на господарські потреби. Відкрито субрахунок 3723 "Розрахунки з підзвітними особами за витратами на господарські потреби".	18.10	3723	301	1050,00
5.	Складання авансового звіту та предоставлення працівником усіх документів, які підтверджують витрачені на службове відрядження грошові кошти	21.10	631	3721	1350,00
6.	Складання авансового звіту та предоставлення працівником усіх документів, які підтверджують витрачені на господарські потреби грошові кошти	21.10	631	3723	1050,00
7.	Перераховані грошові кошти на карту підзвітній особі (1) для перерахування поштовим переказом іншій підзвітній особі (2), що перебуває у відрядженні	01.11	3723	311	2500,00
8.	Перераховано готівкові грошові кошти, отримані підзвітною особою (1) підзвітній особі (2), що перебуває в службовому відрядженні, поштовим переказом з повідомленням про вручення через відділення "Укрпошта"	01.11	333	3723	2325,00
9.	Отримані підзвітною особою (2), яка перебуває у відрядженні, з каси поштового відділення "Укрпошта" перераховані йому командировочні, про що свідчить отримане підприємством повідомлення "Укрпошти"	02.11	3721	333	2325,00

Продовження табл. 3.6

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

10.	Віднесена на витрати вартість послуг "Укрпошти" з пересилання готівки підзвітній особі 2 (7%)	01.11	92	3723	175,00
11.	Складання авансового звіту та предоставлення працівником усіх документів, які підтверджують витрачені на господарські потреби грошові кошти	03.11	631	3721	2325,00
12.	Перераховані грошові кошти на карту підзвітній особі на службове відрядження за платіжним дорученням з поточного рахунка в банку	14.11	3721	311	2564,00
Варіант 1. Повернення невикористаних грошей					
13.	Повернення невикористаних грошей (залишку готівки) підзвітною особою в касу підприємства	17.11	301	3721	44,00
14.	Перерахування грошових коштів з каси на поточний рахунок підприємства	17.11	311	301	44,00
15.	У разі якщо підзвітна особа у встановлений термін не повернула гроші, сума заборгованості утримується з його заробітної плати	21.11	661	3721	44,00
Варіант 2. Підзвітна особа перевитратила отримані гроші: замість 2564,00 грн витрачено 2745,00 грн. Є дозвіл керівника про погашення допущеної підзвітною особою перевитрати					
16.	Підзвітній особі відшкодована перевитрата грошей	18.11	3721	311	181,00
Варіант 3. Підзвітна особа після закінчення відрядження залишок готівки протягом 3-х днів не повернула в касу. За результатами перевірки обслуговуючої установи банку таке порушення норм регулювання обороту готівки було встановлене. На підприємство накладені штрафні санкції в розмірі 25% від неповерненої у встановлені строки суми 44,00 x 0,25 = 11 грн. Для відображення штрафних санкцій на рахунку 64 "Розрахунки за податками і платежами" відкривається субрахунок 6422 "Розрахунки зі сплати фінансових санкцій"*					
17.	Нараховано штраф за невчасне повернення готівки. Понад 3 дні, 25 %	21.11	948	6422	11,00
18.	Перерахована з поточного рахунка підприємства в банку сума штрафу до бюджету	22.11	6422	311	11,00

Остаточний розрахунок підзвітної особи за одержаними грошовими коштами закінчується складанням нею авансового звіту.

Облік заборгованості за товари, роботи, послуги

Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги на ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» визначається активом одночасно з визначенням доходу від виконаних робіт, наданих послуг і оцінюється за первинною вартістю. У разі відстрочення платежу з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів (їх еквівалентів), що підлягають отриманню за товари або послуги, така різниця

визначається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) в період її нарахування.

У балансі поточна дебіторська заборгованість поділяється на заборгованість покупців і замовників та іншу поточну дебіторську заборгованість.

Покупці – це фізичні або юридичні особи, які купують товари (роботи, послуги).

Замовники – це учасники договору, на підставі замовлення яких надаються послуги, виконуються роботи іншим учасником договору.

Порядок і форми розрахунків між постачальником і покупцем на ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» визначаються у господарських договорах. Бухгалтер звертає увагу на відповідальність істотних умов договору вимогам чинного законодавства.

Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин з покупцями і замовниками слугують первинні документи з обліку розрахунків.

Синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості на підприємстві

Для обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги використовується Відомість 3.1, яку можна вести за окремими субрахунками двома способами.

Першій спосіб – для кожного покупця (замовника) відводять необхідну кількість рядків, яку завбачливо визначають виходячи із можливої кількості документів (товарно-транспортних накладних, рахунків-фактур, платіжних доручень), дані яких сюди треба внести.

Другий спосіб – позиційний, тобто для кожного покупця (замовника) у цій відомості один рядок. Якщо протягом поточного місяця потрібно внести дані кількох документів, їх попередньо групують в аркушах-розшифровках, і у Відомості 3.1 записують підсумок за однорідними документами.

- Облік дебіторської заборгованості ведеться на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

373 «Розрахунки за нарахованими доходами».

Порядок нарахування і використання резерву сумнівних боргів

Насамперед нагадаємо, що правила бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості встановлено П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» (далі — П(С)БО 10).

Сумнівний борг — поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Як бачимо з наведеного вище визначення, П(С)БО 10 передбачає нарахування резерву сумнівних боргів (далі — резерв) тільки щодо поточної дебіторської заборгованості. Адже саме для такої заборгованості п. 7 П(С)БО 10 передбачає особливий порядок відображення в балансі, коли така заборгованість включається до підсумку балансу за її чистою реалізаційною вартістю.

Безнадійна дебіторська заборгованість - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув термін позовної давності.

Чинне законодавство виділяє чотири основні причини виникнення безнадійної заборгованості: закінчення терміну позовної давності, недостатність майна боржника для погашення боргу перед кредитором, дія форс-мажору, смерть або позбавлення волі фізичних осіб-боржників.

Для обліку резерву сумнівних боргів на підприємстві використовується контрактивний регулюючий рахунок 38 "Резерв сумнівних боргів". Величина резерву сумнівних боргів визначається виходячи з платоспроможності окремих дебіторів або на основі класифікації дебіторської заборгованості.

За строками виникнення та ознаками впевненості у погашенні дебіторську заборгованість можна поділити на такі групи (див. таблицю 3.8).

Таблиця 3.8. - Групи дебіторської заборгованості

Назва	Визначення	Відображення в обліку
1	2	3
Нормальна (поточна) дебіторська заборгованість	Сума дебіторської заборгованості, яка виникає у ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу	Визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю
Нормальна (довгострокова) дебіторська заборгованість	Сума дебіторської заборгованості, яка не виникає у ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу	Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в балансі за теперішньою вартістю. Та частина довгострокової дебіторської заборгованості, що підлягає погашенню протягом 12 місяців з дати балансу, відображається на ту саму дату в складі поточної дебіторської заборгованості
Сумнівна дебіторська заборгованість	Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є сумніви стосовно її повернення боржником (строк оплати сплив або є інші причини для сумнівів)	Класифікується за строками погашення, що минули, і встановлюється коефіцієнт сумнівності для кожної групи
Безнадійна дебіторська заборгованість	Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності	Виключається з активів з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати (п. 11 П(С)БО 10)

Для розрахунку і створення резерву сумнівних боргів до уваги беруться сумнівна та безнадійна заборгованості.

Механізм створення резерву не застосовується: щодо довгострокової заборгованості, а також поточної придбаної заборгованості або такої, що призначена для продажу (п. 7 П(С)БО 10). Ці види заборгованості списуються без застосування резерву у той момент, коли вони перестають бути активом та відповідати вимогам п. 5 П(С)БО 10.

Як зазначено у п. 5 П(С)БО 10, дебіторська заборгованість визнається активом, якщо є ймовірність отримання у майбутньому економічних вигід та її суму може бути достовірно визначено. Економічні вигоди у цьому випадку полягають в тому, що менш ліквідний актив (заборгованість) перетворюється

на більш ліквідний — кошти. Достовірність суми дебіторської заборгованості обумовлено наявністю відповідних первинних документів, за якими її можна визначити (виписки банку, накладні, акти тощо).

У процесі своєї діяльності підприємство може отримувати інформацію, на підставі якої виникає невпевненість у погашенні боржником його заборгованості. Таку інформацію може бути отримано у процесі листування з підприємствами-дебіторами; аналізу динаміки погашення заборгованості; внаслідок відсутності надходження оплат від дебітора протягом тривалого періоду або отримання відомостей про несприятливий фінансовий стан контрагента-дебітора, порушення справи про його банкрутство тощо. За таких умов підприємству потрібно створювати резерв сумнівних боргів. Розпочинати формування резерву сумнівних боргів слід тоді, коли у цьому є потреба, тобто після виникнення перших сумнівних боргів. Надалі слід переглядати цей резерв на кожну дату балансу. Згодом, якщо підприємство добре керує своєю дебіторською заборгованістю та ліквідує всі сумнівні суми заборгованості, воно може отримати і нульову величину резерву сумнівних боргів під час чергового його розрахунку.

У п. 8 П(С)БО 10 зазначено, що величина резерву визначається за одним із двох методів:

1) застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості. За цим методом величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності кожного окремого дебітора;

2) застосування коефіцієнта сумнівності. За цим методом величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності. Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами:

- а) визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- б) класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення;

в) визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3 – 5 років.

Підприємство може обрати один із методів розрахунку резерву. І цей вибір необхідно зафіксувати у наказі про облікову політику або в окремому наказі керівника підприємства, що видається перед першим формуванням резерву. Також у наказі визначаються критерії сумнівності та інші параметри, за допомогою яких розраховується резерв (про це – далі). Величина сумнівних боргів на кожну дату балансу, що буде визначена за обраним методом, становить залишок резерву сумнівних боргів на ту саму дату. Інформацію про обраний метод розрахунку резерву та всі параметри розрахунку також потрібно наводити у примітках до фінансової звітності згідно з п. 13.4 П(С)БО 10.

Очевидно, що залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може перевищувати суму дебіторської заборгованості на ту саму дату (про це зазначено також у п. 8 П(С)БО 10).

Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат.

При створенні резерву сумнівних боргів кредитується рахунок 38 "Резерв сумнівних боргів" і дебетується рахунок 94 "Інші витрати операційної діяльності", субрахунок 944 "Сумнівні та безнадійні борги".

Списана дебіторська заборгованість покупців, що визнана безнадійною, відображається за дебетом рахунка 38 "Резерв сумнівних боргів" і кредитом рахунка 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" або 37 "Розрахунки з різними дебіторами" з одночасним відображенням за дебетом забалансового рахунка 071.

За звітний період фінансове становище покупця-дебітора може змінитися на краще. Тому в результаті зміни фінансового становища покупця відновлюється сума його заборгованості, що раніше визнана безнадійною, і

на цю суму дебетується рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" та 37 "Розрахунки з різними дебіторами" і кредитується рахунок 38 "Резерв сумнівних боргів". При погашенні заборгованості дебетується рахунок 31 "Рахунки в банках" і кредитується рахунок 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками" та 37 "Розрахунки з різними дебіторами".

Отже, виключення безнадійної дебіторської заборгованості з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів.

Висновки до третього розділу

Облік діяльності на підприємстві ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» ведеться згідно чинного законодавства, інструкціям, нормативно-правовим актам органів державної влади і місцевого самоврядування, керівним матеріалам фінансових, контрольно-ревізійних та податкових органів з організації бухгалтерського обліку та складання звітності, а також інших документів, які регулюють господарсько-фінансову діяльність товариства. А отже, бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації. Усі питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника та головного бухгалтера відповідно до законодавства та установчих документів. Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну несуть власник та головний бухгалтер. Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обрало наступну форму його організації: створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером. Керівник підприємства створив необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку та забезпечив неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського

обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

Головний бухгалтер та його помічник забезпечують дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності та організують контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій.

Підприємство веде бухгалтерський, фінансовий та податковий облік за автоматизованою формою, користуючись програмою «Медок, та допоміжними програмами MS Office: Excel і Word; веде статистичну звітність відповідно до чинного законодавства.

На підприємстві первинний облік по розрахункам з покупцями і замовниками послуг ведеться з використанням рахунку 361 «Розрахунки з покупцями».

Аналітичний облік розрахунків ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» ведеться за кожним контрагентом, за кожним пред'явленим до сплати рахунком, за кожною операцією. З цією метою підприємство може вести картки аналітичного обліку на кожного дебітора або накопичувальну відомість довільної форми.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Значення дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли імобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною. За даними бухгалтерської звітності можна визначити низку показників, що характеризують стан дебіторської заборгованості.

При написанні роботи було надане теоретичне обґрунтування ведення обліку дебіторської заборгованості як в Україні, так і з досвідом зарубіжних країн. Вирішені такі задачі як вивчення теоретичних основ обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, наведені принципи класифікації дебіторської заборгованості, наведені нормативно-правові документи, які регулюють облік дебіторської заборгованості в Україні.

Якщо порівняти показники дебіторської заборгованості, можна зробити висновок щодо того, поліпшився чи погіршився стан розрахунків з дебіторами проти минулого року. Якщо на підприємстві зросла сумнівна дебіторська заборгованість, а також загальна частка дебіторської заборгованості у загальному обсязі оборотних коштів, то можна зробити висновок про зниження ліквідності поточних активів у цілому, а отже, про погіршення фінансового стану підприємства.

Значне перевищення дебіторської заборгованості завжди загрожує фінансовій стійкості підприємства і потребує залучення додаткових джерел фінансування. Розрахунки між підприємствами є однією з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що вони виступають як система економічних відносин між підприємствами.

Отже, при визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Як за

кордоном, так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошей за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги.

Проблема визнання дебіторської заборгованості за кордоном пов'язана із застосуванням гнучкої системи численних знижок. Знижки, що надаються покупцю, поділяються на дві великі групи.

Контроль дебіторської заборгованості підприємств різних форм власності має велике значення, оскільки сприяє впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахункових операцій із дебіторами.

Облік діяльності на підприємстві ведеться згідно чинного законодавства, інструкціям, нормативно-правовим актам органів державної влади і місцевого самоврядування, керівним матеріалам фінансових, контрольно-ревізійних та податкових органів з організації бухгалтерського обліку та складання звітності, а також інших документів, які регулюють господарсько-фінансову діяльність товариства. А отже, бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації. Усі питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника та головного бухгалтера відповідно до законодавства та установчих документів.

Отже, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття управлінських рішень.

Для забезпечення ефективної організації та проведення обліково-аналітичних процедур щодо дебіторської заборгованості вважаю за необхідне:

1. Внести зміни у П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" та П(С)БО 13 "Фінансові інструменти" щодо усунення розбіжностей трактування сутності дебіторської заборгованості.

2. Вдосконалити політику управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

3. Підприємство в межах чинного законодавства повинні самостійно обирати систему класифікації дебіторської заборгованості залежно від завдань, які ставить управління перед системою обліку.

4. Здійснення ефективного внутрішнього аудиту, який повинен зосередитись на проблемних аспектах діяльності ПРАТ «ВЕСЕЛО-КУТСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ» та відстежувати слабкі місця та недоліки в обліковому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436 IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436> 15. (дата звернення: 02.09.2024).
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 V1. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755> 17. (дата звернення: 03.03.2023).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996 XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996> 14. (дата звернення: 15.10.2024).
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>. (дата звернення: 02.10.2024).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 (в редакції від 09.08.2013 р.). - [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (дата звернення: 12.10.2024).
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»: наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 628 - [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>. (дата звернення: 06.10.2024).
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137. - [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>. (з змінами та доповненнями). (дата звернення: 09.10.2024).
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. - [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. - Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (з змінами та доповненнями).
(дата звернення: 14.10.2024).

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 (в редакції від 09.08.2013 р.). - [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>. (дата звернення: 02.10.2024).

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 (в редакції від 09.08.2013 р.). - [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>. (дата звернення: 02.10.2024).

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353. - [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01> (з змінами та доповненнями). (дата звернення: 02.11.2024).

12. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. - [Електронний ресурс]; за станом 18.11.2016 р. / Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>. (дата звернення: 12.09.2024).

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 (в редакції від 09.08.2013 р.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (дата звернення: 07.11. 2024).

14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» : наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 628. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>. (дата звернення: 17.11.2024).

15. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку

активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>. (дата звернення: 15.10.2024)

16. Про застосування стандартів аудиту : рішення Аудиторської палати України від 08.05.2018 №361. URL: <http://apu.com.ua/rishennyu-aru/9-2011> (дата звернення: 25.09.2024)

17. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>. (дата звернення: 02.09.2024).

18. Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>. (дата звернення: 02.09.2024).

19. Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17> (дата звернення: 12.10.2024).

20. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2016–2017 років. Частина 1. Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України; голова редкол. Т.О. Каменська, редкол.: Дабіжа В.В., Кузуб О.А., Куреза Т.В., Терещенко Ю.В. та ін. / пер. з англ. Ольховікова О.Л., Шульман М.К. - К.: 2018. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_часть_1.pdf. (дата звернення 11.10.2024).

21. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2016–2017 років. Частина 2. Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України; голова редкол. Т.О. Каменська, редкол.: Дабіжа В.В., Кузуб О.А., Куреза Т.В., Терещенко Ю.В. та ін. / пер. з англ. Ольховікова О.Л., Шульман М.К. - К.:

2018. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_часть_2.pdf.
(дата звернення: 21.11.2024).

22. Положення про зовнішні перевірки системи контролю якості аудиторських послуг: рішення Аудиторської палати України від 30.10.2014 р. № 302/9. URL: <http://www.apu.com.ua/kontrol-yakosti> (з змінами та доповненнями). (дата звернення: 12.09.2024).

23. Аудит (основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) : підручник. Одеська нац. академія харчових технологій, Одеський держ. економ. ун-т; ред. Немченко, О. Ю. Редько. К. : ЦУЛ. 2012. 540 с.

24. Атамас П.Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. К.: ЦУЛ, 2010. 392 с.

25. Білуха М.Т. Аудит : підручник. К.: Знання, 2006, 768 с.

26. Бутинець Ф.Ф. Аудит : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищ. навч. закладів. 2-е вид. Житомир: ПП «Рута», 2007, 672 с.

27. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія і практика: навч.-практ. посіб. / С.Б. Ільїна, Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило. К. : Центр учбової л-ри, 2019. 536 с.

28. Безкоровайна Л.В. Особливості бухгалтерського обліку дебіторської і кредиторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці. Ефективна економіка. 2016. № 12. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5310> (дата звернення 24.09.2024).

29. Виноградова М. О., Жидєєва Л.І. Аудит : навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 654 с.

30. Валецька О.В. Правове регулювання оплати праці : навчальний посібник для студентів. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 220 с.

31. Васильчак С.В., Жидяк О.Р., Полянчич Т.М. Теоретичні основи

формування оплати праці на підприємстві. Науковий вісник НЛТУ України, 2011. Вип. 21.12, С. 152–157.

32. Войнаренко М.П., Пономарьова Н.А. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту : навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2010. 484 с.

33. Гончарук Я.А., Рудницький В.С. Аудит : навчальний посібник. 3-те вид. К.: Знання, 2007. 443 с.

34. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2012. № 1(59). С. 48–51.

35. Завгородній В.Г., Мних Є.В., Рудницький В.С. Облік, аналіз та аудит. К.: Кондор, 2010. 618 с.

36. Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. Облік і аудит: термінологічний словник . Львів : Центр Європи, 2009. 671 с.

37. Зілінська А.С. Вдосконалення методики аудиту зобов'язань підприємства в сучасних умовах господарювання. URL: <http://repository.hneu.edu.ua> (дата звернення 15.11.2024).

38. Іванова Н.А., Ролінський О.В. Організація і методика аудиту : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2008. 216 с.

39. Макаренко А. П., Левитська Д. Ю. Удосконалення обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами на торговельних підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 1. С. 30–38. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.1.30 (дата звернення 18.09.2024).

40. Огійчук М.Ф., Утенкова К.О. Організація і методика аудиту : навч. Посібник. К.: Алерта, 2016. 304 с.

41. Організація бухгалтерського обліку : навч. Посібник /за ред. В.С. Леня. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 696 с.

42. Організація і методика аудиту : навч. посібник / за ред. М.Ф. Огійчук, К.О. Утенкова. К. : «Алерта», 2016. 304 с.

43. Сук Л.К., Сук П.Л. С. Фінансовий облік: Навч. посіб.-К.:

“Знання”, 2015. 647 с. URL: http://www.mktek.com.ua/wp-content/uploads/Syk_Fin_obl_2015.pdf. (дата звернення 18.09.2024).

44. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. 6-те вид. перероб. і доп. Київ: Алерта, 2013. 982 с.

45. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. 2-ге вид. К. : Алерта, 2007. 954 с.

46. Усач Б.Ф. Аудит : навчальний посібник. 4-е вид. К.: Знання, 2007. 231 с.

47. Усач Б.Ф., Душко З.О., Колос М.М. Організація і методика аудиту : підручник. К. : Знання, 2006. 295 с.

48. Утенкова К.О. Аудит : навч. Посібник. К. : Алерта, 2011. 408 с.

49. Чацкіс Ю.Д., Гейер О.А., Наумчук О.А. Організація бухгалтерського обліку : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2011. 512 с.

50. Шара Є.Ю., Бідюк О.О., Соколовська-Гонтаренко І.Є.

51. Шара Є.Ю., Соколовська-Гонтаренко І.Є. Фінансовий облік I : навч. посібник. К.: Центр учб. літ., 2016. 336 с.